

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1943.

Andra kammaren.

Nr 22.

Fredagen den 4 juni.

Kl. 4 e. m.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 29 nästlidna maj och den 1 innevarande juni.

§ 2.

Herr statsrådet *Pehrsson-Bramstorp* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 322, med förslag till lag angående auktoriserad mätning av ved och annat virke;

nr 324, med förslag till lag om tillståndstvång för byggnadsarbete;

nr 325, angående försäljning av ett område av kronoegendomen Sveden nr 1 och 2 i Stockholms stad; och

nr 326, angående viss ombyggnad av tåg färjan Starke.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Herr andre vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Gjöres**, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Andersson i Heddensbyn frågat mig om jag uppmärksammat den vinstutveckling som förekommit inom »Superfosfatbolaget», vilken till stor del ansetts härleda sig av konstgödselprisernas kraftiga stegring, samt om jag är beredd att genom de kontrollerande organen ingripa i den prisutveckling som i berörda avseende äger rum.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Av de i interpellationen omnämnda konstgödselmedlen tillverkas inom landet superfosfat, kalkkväve och ammoniumsulfat, under det behovet av kalisalt och kalksalpeter tillgodoses genom import. Vid sidan av dessa gödningsämnen tillverkas inom landet även ljungasalpeter. I motsats till vad interpellanten synes utgå från är den inhemska tillverkningen av konstgödselmedel fördelad å två från varandra fristående företag, nämligen Stockholms superfosfat fabriks aktiebolag — vilket torde vara det företag som interpellanten åsyftat under benämningen Superfosfatbolaget — samt Aktiebolaget förenade superfosfatfabriker. Förstnämnda företag tillverkar förutom konstgödselmedlen, kalkkväve, ammoniumsulfat och ljungasalpeter, karbid, ammoniumnitrat, salpetersyra m. m., under det att det senare företaget är landets enda tillverkare av superfosfat.

De av interpellanten angivna priserna å vissa gödningsämnen giva en tämligen riktig bild av prisutvecklingen, men äro dock icke alldeles korrekta, då de ej avse samma tidpunkt på året. Jag vill emellertid framhålla, att man i prisnoteringarna icke kan avläsa kostnadsutvecklingen, då vi alltsedan hösten 1940 haft en clearinganordning för utjämning av priserna å gödningsämnen. Dess-

Andra kammarens protokoll 1943. Nr 22.

*Svar på
interpellation.*

Svar på interpellation. (Forts.)

utom ha särskilda statsmedel stått till förfogande för att hålla priserna nere för vissa gödningsämnen. Genom dessa anordningar har exempelvis priset å superfosfat kunnat hållas 4 kronor lägre per deciton i förhållande till det pris, som betingats av tillverkningskostnaderna.

Såväl anskaffningskostnaderna för all importerad vara som produktionskostnaderna för de inhemska produkterna ha varit föremål för priskontrollnämndens prövning. Importörerna ha icke tillerkänts procentuellt högre marginal än som gällt före kriget. För tillverkningen av superfosfat gäller ett mellan Aktiebolaget förenade superfosfatfabriker och livsmedelskommissionen träffat avtal, varigenom bolaget tillerkännes skäligen vinst per tillverkad enhet. Huvudorsaken till stegringen av priset på superfosfat är att söka i övergången från importerad råvara — råfosfat — till svensk apatitslig, vilken ställer sig dyrare än råfosfaten, är mera svårarbetad och drager höga transportkostnader på grund av att utvinningen därav sker i de norrländska malmfälten. För tillverkning av kalkkväve, ammoniumsulfat och ljungasalpeter har Stockholms superfosfat fabriks aktiebolag, med utgångspunkt från normalkalkkyler, tillerkänts samma belopp per deciton, som gällt före kriget för täckning av kostnader för ränta, avskrivning och vinst. För bolagets nya fabriksanläggning i Stockvik har medgivits högre ersättning för räntekostnader och amorteringar, betingade av kristidens högre byggnadskostnader. Att priserna å de varor som tillverkas vid ifrågavarande bolag äro högre än före kriget beror huvudsakligen på ökade råvarukostnader. Ej heller återförsäljarrabatterna ha verkat höjande på priserna, när dessa från och med 1941 praktiskt taget äro oförändrade utom rabatten vid försäljning av kalkkväve, som sänkts med 12½ procent från och med 1 januari 1943.

Vad vinsterna hos de båda här omnämnda företagen angår må framhållas, att Aktiebolaget förenade superfosfatfabrikers produktion av superfosfat på grund av råvarubrist väsentligen nedgått och att till följd härav även vinsten betydligt reducerats. Vid bedömningen av vinstresultatet av Stockholms superfosfats fabriks aktiebolags rörelse måste man beakta, att detta bolags tillverkning av konstgödselmedel endast utgör omkring hälften av den totala omsättningen. Den kraftiga ökning i bolagets bruttovinst, som interpellanten fäst sig vid, har emellertid delvis sin förklaring i den stegring av produktionskapaciteten för konstgödselmedel som ägt rum under 1942. Sålunda ökades tillverkningen av kalkkväve med cirka 85 % och av ljungasalpeter med omkring 250 %. Däremot nedgick produktionen av ammoniumsulfat. Produktionsökningarna för konstgödselmedel ha dock väsentligt överstigit produktionsminskningarna.

Priskontrollnämnden utövar en fortlöpande kontroll över produktionsförhållandena hos här avsedda företag. Eventuellt sänkta råvarukostnader och därmed jämförbara förhållanden komma sålunda att taga sig uttryck i sänkta avräkningspriser med livsmedelskommissionen. En sådan sänkning av avräkningspriserna är också förestående. I den mån denna sänkning icke tager sig uttryck i reducerade konsumentpriser, kommer följderna att bliva en minskning av behovet av särskilda tillskottsmedel från statsverkets sida till clearingkassan.

Härefter yttrade:

Herr **Andersson** i Hedensbyn: Herr talman! I tider som dessa, då vårt land är avspärrat från införsel av livsförnödenheter och i följd härav livsmedelsförsörjningen helt är beroende av landets egen produktion, ställas stora krav och vilar ett stort ansvar på landets jordbrukare. Det lär förvisso ej heller finnas någon, som med skäl kan påstå annat än att jordbrukets folk i känslan

Svar på interpellation. (Forts.)

av detta deras ansvar lojalt ställt sig till folkförsörjningens tjänst, ja, satt alla krafter till för utvinnande av största möjliga produktion. I strävandet att bespara det svenska folket nödvägen »att blanda bark i brödet» måste dock jordbrukarna ha rätt att kräva, att de hjälpmedel, som äro nödvändiga för produktionen, av vilka konstgödseln är ett av de viktigaste, tillhandahållas jordbruket till skäligen priser.

Det bör därför inte förvåna, om det skulle väcka både irritation och harm hos jordbrukarna, då tidningspressen meddelar bokslut för bolag i konstgödselmedelsbranschen, som visa ökade vinster i miljonbelopp samtidigt som livsmedelsproduktionen måste ske till av staten reglerade priser, som äro avpassade så att de nått och jämnt täcka, ja, för mindre jordbruk och jordbruk med mindre goda produktionsbetingelser icke täcka produktionskostnaden.

Anledningen till de av mig till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet framställda och nu besvarade frågorna och för vilket svar jag anhåller att till herr statsrådet få framföra mitt tack, var delvis en sådan harm efter genomläsandet av den redogörelse, som tidningspressen för någon tid sedan publicerade avseende Stockholms superfosfat aktiebolags rörelse år 1942. Av nämnda redogörelse framgår, att rörelsevinsten ökats med 50 procent eller från 5.03 till 7.49 miljoner kronor. Härtill är att märka, att bolaget enligt samma redogörelse trots betydande nyinvesteringar kunnat sänka det bokförda värdet av fastigheter och anläggningar från 15.15 till 13.48 miljoner kronor medan lagret, vilket uppgives vara värderat efter mycket försiktiga grunder, minskats från 4.85 till 4.16 miljoner kronor. Inför en sådan redogörelse har man svårt att frigöra sig från det intrycket, att bolagets vinst i verkligheten är mycket större än vad den bokföringsmässigt framstår. För övrigt är det väl sannolikt att bolaget, som i det hänseendet icke torde utgöra något undantag, medelst avskrivningar o. dyl. sökt pressa ned den bokföringsmässiga vinsten för att bl. a. komma undan med minsta möjliga skatt.

Att priserna å de varor, som tillverkas av Stockholms superfosfat aktiebolag, äro högre än före kriget beror, förklarar herr statsrådet, på ökade råvarukostnader, och vad särskilt beträffar superfosfaten vore prisstegringen att söka i övergången från importerad råvara — råfosfat — till svensk apatitlig, vilken drager höga transportkostnader på grund av att utvinningen sker i de norrländska malmfälten. I detta sammanhang kan jag icke underlåta att fråga: varför då icke vidtaga åtgärder för en tillverkning av superfosfaten i den landsända där råvaran finns, varigenom man kunde undvika de fördyrande fraktkostnaderna och säkerställde jordbrukets behov av detta viktiga hjälpmedel för produktionen? De exempelvis 150,000 ton apatit, som kunna utvinnas i Vitåforsanläggningarna i Malmberget, borde, i stället för att sändas till Luleå för utskeppning, åtminstone delvis bli föremål för förädling i Norrbotten. Genom en sådan åtgärd skulle man vinna ytterligare en fördel, nämligen ökade förvärvsmöjligheter för Norrbottens raskt växande befolkning. Det bör sålunda ligga i statens intresse att en sådan industri baserad på länets egna råvaror snarast kommer till stånd.

Den kraftiga ökningen i bolagets bruttovinst anser herr statsrådet delvis ha sin förklaring i den stegring av produktionskapaciteten för konstgödselmedel, som ägt rum under 1942. Ja, delvis kan så vara förhållandet. Men jag vill påpeka, att enligt den av mig omnämnda redogörelsen varuomsättningen i kronor räknat stegrats med 40 procent, till vilken stegring dock prishöjningen bidragit med omkring 10 procent varför den verkliga stegringen av den omsatta varuvolymen begränsas till omkring 30 procent. Rörelsevinsten har emellertid stigit enligt samma redogörelse med 50 procent, vilket näppeligen kan förklaras på annat sätt än att bolaget tillåtits åsätta varorna högre pris

Svar på interpellation. (Forts.)

än som betingats av produktionskostnaderna trots den fortlöpande kontroll, som enligt herr statsrådets svar priskontrollnämnden utövar. Det förefaller för övrigt rätt så anmärkningsvärt, att trots bolagets stora vinst 1942 har prisernas höjning skett nära nog kraftigast från 1942 till 1943. Inför detta faktum har man svårt att värja sig för misstanken, att den »lille profitdjävulen», som under onsdagens debatt om fredsberedskapen berördes av en ledamot av denna kammare, nämligen herr De Geer, och som det rekommenderades att slå vakt om, fått otyglad göra sig alltför bred, och i så fall återstår det att se, huruvida regeringen med hjälp av priskontrollnämnden skall lyckas tygla honom. Jag vill emellertid hoppas, att så skall kunna ske.

Herr Andersson i Vigelsbo: Herr talman! När den här interpellationen på sin tid framställdes och vinstutdelningen i superfosfatbolaget blev känd, väckte detta givetvis en viss uppmärksamhet bland landets jordbrukare, som ju voro medvetna om att det var de som i första hand skulle betala detta högre pris. I andra hand går det emellertid ut över folkhushållet, ty enligt de rambestämmelser, som vi fått för jordbrukets inkomst- och utgiftsberäkningar, skall ju konstgödselpriset tillgodoräknas jordbrukets utgiftskalkyl påföljande år och följaktligen ligga till grund för den prissättning, som då sker på jordbrukets produkter. Sålunda kommer i sinom tid konstgödselmedlens pris att gå ut över de produkter, som skola tillhandahållas folkhushållet. Samtidigt som bolaget i det här fallet redovisat en mycket kraftigt ökad vinst, steg likväl konstgödselmedlens pris lika kraftigt. För 1943 års leveranser konstaterades ju, som också interpellanten sagt, att ökningen var synnerligen kraftig. I stort sett synes enligt statsrådets uppfattning den prisutveckling, som i interpellationen angivits, vara riktig, men, tillägger statsrådet, prisuppgifterna äro dock ej alldeles korrekta, då de ej avse samma tidpunkt på året. Jag har undersökt saken och det har visat sig, att de priser, som finnas angivna i interpellationen, äro de priser som lämnats av lantbruksförbundet, alltså genomsnittspriserna för åren 1939, 1940, 1941 och 1942. Något medelpris för 1943 kunde icke erhållas, då höstprisen på konstgödselmedel vid interpellationens framställande inte voro kända, varför man måste ta de i vår gällande priserna. Man får utgå ifrån, att höstpriserna, som i regel brukas ligga något högre än vårpriserna, komma att förrycka medelpriset även för innevarande år, så att detta säkerligen kommer att ligga något högre än de priser, som tillämpats under den gångna våren.

Sedan sades det också, att orsaken till den ökade bruttovinsten antagligen var ökad produktionskapacitet och — vilket man följaktligen får utgå ifrån — också ökad omsättning. Man brukar ju i regel räkna med att med ökad produktion och ökad omsättning borde följa lägre priser, men här synes utvecklingen enligt min uppfattning ha blivit den rakt motsatta. Samtidigt som man enligt vad jag kan förstå har rationaliserat driften, ökat kapaciteten och ökat omsättningen, så har man också ökat priserna. Följaktligen har man förtjänat pengar på två olika sätt, vilket kanske i någon mån kan förklara den ökade vinsten. Då det gällt jordbruket känna vi ju till, vilka beräkningsgrunder man gått efter vid prissättningen av dess produkter. Vi ha fått ett s. k. normpris — vilket icke är detsamma som normalpris — och detta är så beskaffat, att om skörden stiger skall priset sänkas, och om skörden minskar skall priset höjas, så att vi alltid skola ha en beräknad standard. Skulle man förfara på samma sätt här skulle, när konstgödselmedelsproduktionen stiger, följaktligen priset sjunka. Men det har det inte gjort i detta fall. Det har i stället stigit, och det kan kanske i viss mån förklara den vinst som uppstått.

Det är alldeles klart att jordbrukarna ha blivit, såsom jag nyss sade, för-

Svar på interpellation. (Forts.)

vånade över den prisutveckling som skett, och det är givet att de fråga efter anledningarna. Jag vet att det finns personer i ledande ställning, som för att lugna jordbrukarna, då dessa med hänvisning till superfosfatbolagets ökade vinst velat få en förklaring angående konstgödselpriset, ha sagt, att superfosfatbolaget icke har gjort någon vinst med anledning av det stegrade priset på konstgödsel, utan den vinst, som bolaget haft, har det inhöstat på råvaruleveranser till statens krigsindustri. Jag ifrågasätter, huruvida det inte vore på tiden för krisrevisionen att se efter, hur det förfarits i det fallet, under förutsättning att vinsten, såsom det upplysts, har uppkommit på det sättet. Jag rekommenderar krisrevisionen att titta litet på de här affärerna.

Herr **Lundberg** i Hälsingborg: Herr talman! Trots att jag har att göra med den svenska konstgödselindustrin tar jag till orda, eller kanske just därför. Det var nämligen så, att interpellanten riktade en fråga till folkhushållningsministern, en fråga, som rör den svenska superfosfatindustrin och som jag nog kan besvara på stående fot. Interpellanten frågade, varför inte statsmakterna hade inriktat sig på att söka förädla den apatitslig, som utvinnes i Norrbotten, i Norrland. Skälet härför är ganska enkelt att ange. Det är för övrigt flera skäl.

För det första är denna utvinning av apatitslig helt krisbetonad. Det är ingen tanke på att vi under normala fredsförhållanden kunna basera en superfosfatindustri på apatitslig, utvunnen i Norrbotten. Jag vill bara påpeka att denna råvara för närvarande ställer sig minst fyra gånger så dyr som importerad råvara före kriget. Det är sålunda alldeles otänkbart att vi under fredsförhållanden skola kunna räkna med att ta Kirunamalm, frakta den till Malmberget, nedkrossa den där och utvinna en apatitslig samtidigt som man får en järnmalmslig, vilken givetvis varken är fosforrik eller helt fosforren och därför inte är så lätt att avsätta såsom prima fosforrik Kirunamalm.

Men det är ett annat skäl, som också sammanhänger med det första, och det är att man inte kan bygga upp en industri på en råvara, som ställer sig så osäker i fråga om fredsförhållandena som denna apatitslig. Då frågar man sig: är det inte ett normalt utfall av apatitslig i alla fall uppe i Norrland? Jo, under normala förhållanden uppgår den kvantitet apatitslig, som erhålles, till ungefär 20,000 ton mot den kvantitet, som nu utvinnes, av 150,000 ton. Men härtill kommer det allvarliga skälet, att denna superfosfat huvudsakligen användes i södra och mellersta Sverige. Alltså, det är ganska otänkbart att kunna lägga en produktion av superfosfat av större mått uppe i Norrbotten jämfört med möjligheterna i södra och mellersta Sverige. Jag kan nämna, att den saken naturligtvis mycket noga undersökts och utretts. Vi ha konstaterat, att förbrukningen i Norrland uppgår till ungefär 16,000 ton om året, men om man skall uppföra en superfosfatfabrik av mera moderna mått får man nog räkna med en produktionskapacitet av ungefär 100,000 ton. Alltså, då fick man ta till inte bara hela Norrland utan även en del av Svea- och Götaland för att få det avsättningsområde, som en sådan fabrik skulle behöva.

Jag har med dessa ord endast velat ge en antydning om det problem, som interpellanten här berört. Jag vill samtidigt säga att jag tror, att landets jordbrukare skola var våra statsmakter mycket tacksamma för det initiativ som tagits att åstadkomma denna utvinning av apatitslig inom landet, vilken har möjliggjort en produktion av superfosfat som många andra länder säkerligen avundas oss i dag. Jag tror mig kunna säga att det finns knappast något land i Europa, som med avseende å gödningsämnen i dag står så gynnsamt som vårt eget land.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

*Svar på
interpellation.*

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Gjöres** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Henriksson frågat mig, om jag vill lämna en redogörelse för de principer efter vilka åtal för bagatellförseelser mot krisförfattningarna anbefallas av vederbörande krisorgan samt om jag har för avsikt att utfärda sådana föreskrifter att överträdelser, vilka på grund av sin omfattning eller andra förhållanden med all sannolikhet bero på förklarliga misstag, ej rubriceras som brott mot författningarna och på grund därav föranleda att straff utdömes.

I anledning härav får jag anföra följande.

Interpellationen har närmast föranletts av att en åklagare efter anmälan av statens livsmedelskommission åtalat verkställande direktörerna i två aktiebolag såsom ansvariga för att bolagen sålt tobaksvaror mot kuponger som ännu icke varit gällande. Åtalet avsåg i fråga om den ene av de tilltalade förskotts-försäljning mot 153 poäng och beträffande den andre förskotts-försäljning mot 60 poäng. Enligt uppgift ha båda bolagen haft synnerligen stor omsättning av tobaksvaror. Båda de tilltalade dömdes till smärre bötesbelopp — envar allenast två dagsböter — för försäljning av tobaksvaror i strid mot gällande bestämmelser.

På min anmodan har livsmedelskommissionen avgivit en promemoria i saken. Enligt denna grundade sig livsmedelskommissionens anmälningar på rapporter, vilka av Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet översänts till kommissionen. Vid den tidpunkt, då anmälningarna gjordes, var det icke för kommissionen känt, i vilken omfattning de båda bolagen bedrevo försäljning av tobaksvaror. I kommissionens skrivelse till åklagarmyndigheten hemställdes, att åklagaren ville låta verkställa närmare utredning i saken ävensom vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda. Kommissionen hade sedermera icke beretts tillfälle att taga del av utredningen och hade därför icke kunnat taga ställning till frågan, om åtal i anledning av försäljningarna skäligen bort ske. Sedan åtalen redan anhängiggjorts men före målens avgörande, hade livsmedelskommissionen på förekommen anledning meddelat åklagaren, att om kommissionen före åtalens anställande fått kännedom om att bolagen drivit så omfattande försäljning av tobaksvaror som sedermera blivit upplyst, skulle kommissionen sannolikt, därest kommissionen tillfrågats i saken, ha som sin mening uttalat, att åtal i förevarande fall skäligen kunnat underlåtas.

Livsmedelskommissionen uttalar vidare i promemorian såsom sin uppfattning, att åtal bör underlåtas, då en överträdelse av ransoneringsförfattningarna ter sig bagatellartad och kan anses ha berott på förbiseende. I enlighet härmed har kommissionen sedan ett par månader tillbaka övergått till att i fråga om förskotts-försäljning mot tobakskuponger tillämpa den praxis att någon åtgärd icke vidtages i sådana fall, då förskotts-försäljningen enligt rapport från tobaksmonopolet icke avsett mera än ett visst mindre antal poäng sammanlagt för varje redovisningsperiod. Där förskotts-försäljningen haft större omfattning än nu sagts, infor drar kommissionen först förklaring från vederbörande handlande. Ger denna förklaring vid handen, att överträdelserna äro att anse som obetydliga i förhållande till omsättningens storlek och att de kunna bero på misstag eller förbiseende, inskränker sig kommissionen till att lämna handlanden en erinran om vikten av att meddelade bestämmelser noggrant iakttagas. I motsatt fall överlämnas ärendet till polismyndigheten för närmare utredning. I fråga om andra slag av förseelser mot ransoneringsförfattningarna tillämpar kommissionen en likartad praxis.

Tidigare har — anföres slutligen i promemorian — kommissionen regelmässigt anlitat polismyndigheterna för utredningar i ärenden angående över-

Svar på interpellation. (Forts.)

trädelse av ransoneringsförfattningarna. Då verkställd polisutredning givit vid handen, att förseelse mot ransoneringsförfattningarna blivit begången, ha åklagarna ofta före avgörandet av åtalsfrågan inhämtat kommissionens yttrande om, huruvida åtal enligt kommissionens mening borde anställas. Kommissionen har på detta sätt i ett mycket stort antal fall beretts tillfälle att avgiva yttrande till åklagaren, och kommissionen har därvid, när enligt det föreliggande materialet fråga varit om bagatellartade förseelser och utredningen givit anledning till antagande att förseelserna skett till följd av ursäktligt misstag, regelmässigt förklarat sig icke ha något att erinra mot att åtal underlätes. Emellertid är att märka, att livsmedelskommissionen icke har några befogenheter att förhindra åklagaren att anställa åtal i sådana fall, då åklagaren anser, att åtal bör äga rum. Lika litet har livsmedelskommissionen befogenhet att anbefalla åtal med anledning av ransoneringsförseelser. Prövningen av åtalsfrågan ankommer i sista hand alltid på vederbörande åklagare. På grund av de erfarenheter, som på senare tid vunnits, har kommissionen emellertid, till förhindrande av att åtal anställas i sådana fall som i interpellationen åsyftas, efter den 1 februari 1943 icke i något fall gjort framställning om polisutredning om ransoneringsförseelse utan att dessförinnan ha infordrat vederbörandes förklaring i saken. Härigenom har kommissionen erhållit tillfälle att åtminstone i viss mån bilda sig en uppfattning om huruvida eventuellt begången förseelse bör beivras. I många fall kan sådan förklaring dock av naturliga skäl icke läggas till grund för bedömandet av denna fråga, utan kommissionen måste även i fortsättningen i stor utsträckning anlita polismyndigheterna för verkställande av ytterligare utredning, eventuellt avgörande på grundval därav av frågan huruvida åtal bör äga rum.

Enligt min uppfattning torde det för ransoneringsbestämmelsernas upprätthållande icke vara erforderligt, att åtal anställas för även den obetydligaste förseelse mot nämnda bestämmelser. Särskilt gäller detta i sådana fall som det av interpellanten påtalade, då vid granskning hos ransoneringsmyndighet av inkommen kupongredovisning befinnes, att redovisningen i något enstaka hänseende är behäftad med fel, som med hänsyn till det redovisade materialets omfattning måste anses såsom ringa och som kan antagas hava uppkommit genom förbiseende. Såsom framgår av livsmedelskommissionens promemoria tillämpar kommissionen numera den praxis i fråga om förskotts försäljning mot tobakskuponger att kommissionen icke vidtager någon åtgärd, då förskotts försäljningen avsett endast ett visst mindre antal poäng för redovisningsperiod, och inskränker sig till att lämna handlanden en erinran, då överträdelsen eljest är att anse såsom obetydlig och beroende på misstag eller förbiseende. Denna praxis torde böra godkännas och vinna tillämpning jämväl beträffande övriga ransonerade varor. Detsamma gäller kommissionens likartade praxis i fråga om andra förseelser mot ransoneringsförfattningarna ävensom förfarandet att, innan framställning om polisutredning göres, i regel infordra förklaring från vederbörande. Genom det av kommissionen praktiserade tillvägagångssättet torde kunna vinnas, att det stora flertalet av de förseelser, beträffande vilka åtal skäligen bör kunna underlätas, aldrig blir föremål för åklagaråtgärd. De flesta sådana förseelser torde nämligen upptäckas vid kristidsmyndigheternas granskning av inkomna redovisningar och uppgifter av olika slag samt i samband med lagerinventeringar. Ett särskilt slag av hithörande förseelser kan för övrigt överhuvud åtalas endast efter angivelse av central kristidsmyndighet, nämligen sådana förseelser som avses i kungörelsen den 5 juni 1942, nr 307. Det förfarande som är straffbelagt i denna kungörelse består däri att näringsidkare eller hos honom anställd vid omhänderthavande av rörelsens förråd av ransonerade varor eller inköpsbevis åsidosätter

Svar på interpellation. (Forts.)

den omsorg som skäligen kan påfordras, med påföljd att näringsidkaren icke kan redovisa varuförrådet eller inköpsbevisen i vederbörlig ordning. De förseelser mot ransoneringsbestämmelserna, som komma till polismyndigheternas kännedom utan anmälan från kristidsmyndighet, äro säkerligen som regel icke av bagatellnatur. Och är det fråga om en bagatellförseelse, står alltid möjlighet öppen för åklagaren att före avgörandet av åtalsfrågan inhämta yttrande från vederbörande kristidsmyndighet.

Härpå anförde:

Herr **Henriksson**: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få framföra mitt tack för det lämnade svaret. Som framgick därav är detta svar byggt på en P. M. från livsmedelskommissionen. Med hänsyn därtill och till att interpellationen framställdes den 2 mars ligger det snubblande nära att framställa den frågan, huruvida livsmedelskommissionen, vars område det ju här närmast gäller, verkligen behövt dryga tre månader för att klara ut efter vilka principer kommissionen anbefaller åtal. Den uppmärksamhet, som domarna för vissa bagatellförseelser väckt, har av interpellationssvaret att döma dock fått till följd att kommissionen ändrat sin praxis beträffande förundersökningarna och beträffande anbefallande av åtal.

Jag har av herr statsrådets svar fått ett bestämt intryck av att hans grundsyn på detta problem är i överensstämmelse med den syn på spörsmålet, som jag själv har, och detta är onekligen ur min synpunkt tillfredsställande. Dessa krisförordningar ha onekligen en särkaraktär. Syftet med dem är ju att vi skola kunna vidmakthålla den statliga kris- och försörjningspolitiken. Svarta börs-hajar och andra dylika personer, som i vinningssyfte bryta mot ransonerings- och prisbestämmelser böra strängt hållas efter. Jag har själv vid ett tidigare tillfälle genom en interpellation framhållit önskvärdheten av en skärpning av straffen för dessa slag av brott. Sedermera har också en skärpning skett. Oavsiktliga överträdelser ha dock en helt annan karaktär. Beträffande dessa måste av flera skäl krisförfattningarna tillämpas med sunt omdöme och en rimlig hänsyn måste tagas. Man måste till exempel ta hänsyn därtill, att detaljhandlarna, som skola handhava alla dessa ransoneringskort, för närvarande ha att rätta sig efter cirkulär från livsmedelskommissionen, vilkas antal nu är uppe i 1,400. Det är en kvantitet, som nästan ställer vår lagbok i bakgrunden. Priskontrollnämnden har också avlevererat många cirkulär, jag vill minnas, mellan 300 à 400. Under sådana förhållanden är det uppenbart, att oavsiktliga förbiseenden, när det gäller dessa bestämmelser, lätt kunna ske på grund av brådskan i butikerna. På grund av det stora arbete, som påvilar dem, kunna också fel ske vid kupongklippningen. Det är ungefär 30,000 kuponger i månaden, som i genomsnitt passera en medelstor speceriaffär. Oavsiktliga överträdelser av sådan natur böra bedömas relativt mildt. Det framgick av herr statsrådets svar, att även han hade den uppfattningen.

I detta sammanhang skulle jag vilja göra ett påpekande, nämligen, att när det är fråga om felklippning av kuponger eller dylikt borde kupongernas antal och icke poängantalet vara avgörande vid bedömandet av överträdelser. Om jag tar som exempel tobakskorten, som det talas om i interpellationssvaret, så är det ju lika lätt att klippa fel på en 3-poängskupong, som på 1-poängskupongerna. Följaktligen borde antalet kuponger, som sagt, vara avgörande, icke poängantalet. Jag har emellertid sett domstolsutslag, där man endast utgår från poängtalet vid bedömandet av förseelsen.

Svar på interpellation. (Forts.)

Herr statsrådet begränsade emellertid sitt svar till att gälla livsmedelskommissionens domäner och huvudsakligen till frågor, som röra kupongredovisningen. Jag vill emellertid hoppas, att han har samma syn och samma principiella inställning, när det gäller bagatellförseelser mot andra krisförfattningar än som beröra livsmedelskommissionens område.

Jag skall icke taga upp tiden med att anföra ytterligare exempel från livsmedelskommissionens område, vilket dock kunde vara av visst intresse i detta sammanhang. I anledning av herr statsrådets påpekande, att icke ens livsmedelskommissionen kan vara avgörande, när det gäller om åtal skall anställas eller icke — en sådan sak måste överlämnas till åklagaren — vill jag dock framställa den frågan, huruvida man icke skulle kunna från högre ort giva åklagarna någon slags anvisning om hur de borde handskas med dessa författningar, så att vederbörande icke hemfalla åt sådan bokstavsträldom i dessa fall, som nog i alla fall förekommit. Jag såg i dag ett domstolsutslag från Halland. Det gällde också tobakskuponger. Åklagaren hade i det målet verkställt åtal. Det rörde också detta en bagatellförseelse av mikroskopiska mått. Domstolen hade emellertid ogillat åtalet. Detta vittnar ju gott om domstolens omdöme. Det förhåller sig dock så, att ett sådant åtal vållar både förlust i tid för dem, som hålla på därmed, och förlust i pengar. Ett rättegångsförfarande medför alltid kostnader. Man tycker då, att man på ett tidigare stadium borde i större utsträckning söka sälla fåren från getterna.

Bagatellförseelser förekomma också gentemot priskontrollagen. Det finnes även på detta område en del drastiska fall. Den första fordran, som man bör ställa på myndigheterna, när de dekretera att handlandena skola ställa sig vissa bestämmelser till efterrättelse — detta gäller både den ena och den andra myndigheten — är ju, att man också möjliggör att så kan ske. Det har emellertid förekommit, att, då ett högst-prisanslag enligt utfärdad förordning skulle sättas upp i butikerna, dylikt anslag icke funnits tillgängligt på vederbörande kristidsnämnd eller också icke funnits där i tillräckligt antal. Under sådana förhållanden kunna ju handlandena icke effektuera myndigheternas krav på att prisanslaget skall sitta uppe.

Till belysning av frågan om överträdelser av författningarna på detta område vill jag nämna ett par fall. Det var sålunda en köpman i Vallentuna, som åtalades och dömdes, därför att han hade ett felaktigt prisanslag uppe. Han hade visserligen ett prisanslag uppsatt i butiken, men det var det prisanslag, som gällde en föregående period. Han hade förbisett anskaffa det nya anslaget, som utfärdats dagarna före kontrollen. Emellertid voro priserna enligt det prisanslag, som var uppsatt hos honom, lägre än de priser, som skulle gälla enligt det senaste prisanslaget. Handlanden följde också de lägre priserna. Hela priskontrollens inriktning och princip är ju den, att ett *högsta* pris åsättes en vara. Det borde då vara tacknämligt, om vederbörande distributör tar ett *lägre* pris än vad som är medgivet enligt högsta-prisbestämmelserna. I detta fall hade så skett. Men enbart av den anledningen att det nya anslaget ej var uppsatt åtalades och dömdes vederbörande.

Ett annat fall, som jag tycker också är ganska belysande för hur det kan gå till ibland, rör en affär, som var föremål för kontroll av prisombud. Dessa gingo igenom hela butiken och lagret och konstaterade, att allt var väl och att alla gällande prisanslag voro uppsatta. De förhörde sig om priserna och yttrade, att det var god ordning på det hela. Men just som herrarna skulle gå ut, upptäckte de vid sidan av disken en burk ansjovis, som såldes i lös vikt. Prisombuden frågade vad handlanden tog för pris för ansjovisen. Jo, 30 öre hektot, svarade handlanden. Det är fel, sade då prisombuden, ni få inte ta mer än 24 öre per hekto. Den typ av ansjovis det gällde fanns icke angiven i

Svar på interpellation. (Forts.)

priscirkuläret. Det var en liknande typ, men det kunde diskuteras, huruvida den skulle hänföras till den ena eller andra prisklassen. Det var en rest från ett tidigare lager. Det fanns endast två kilogram kvar därav, och för denna mängd stod det enligt kontrollanternas uppfattning felaktiga priset angivet. Ja, vederbörande fick böta tio dagsböter för denna förseelse, som skett av förbiseende och på grund därav, att den kvalitet, det gällde, icke var direkt angiven i utfärdade föreskrifter. Även den omständigheten, att det var fråga om en så obetydlig kvantitet, gör det sannolikt, att ett förbiseende skett.

Till slut skulle jag också vilja nämna ytterligare ett fall, som är ganska kuriöst. Det föranledde visserligen icke åtal men dock ett annat slags påföljd. Det var en affärsman i Uppsala, som till sin affär köpt in rundpipig ost. Så blev det en inspektion, och man tittade på varorna. Affärsmannen hade åsatt denna ost det pris, som gällde för rundpipig ost. Då säger prisombudet: Det här är inte rundpipig ost utan grynpipig ost, och priset för den skall vara tio öre lägre. Ja, säger affärsmannen, men jag har köpt denna vara som rundpipig ost. Därpå tager han fram och visar fakturan från leverantören. Nej, det var fel, menade prisombudet, det var grynpipig ost och den skulle vara tio öre billigare. Då det blev fråga om efterräkningar, lyckades emellertid affärsmannen hos en kund uppsåra en bit av osten, och på denna bit, som kunden köpt, fanns stämpeln kvar, vilken visade, att även mejeriet var inblandat i detta brott. Trots detta gav sig icke vederbörande utan gjorde gällande, att det var grynpipig ost, och att affärsmannen, som sålde osten, var ansvarig, men däremot icke grossisten, som fakturerat och sålt osten till detaljhandlaren, och icke heller mejeriet, som tillverkat och stämplat osten. Nu ledde detta icke till åtal, men efter någon tid fick affärsmannen en högtidlig skrivelse, i vilken han tilldelades en allvarlig varning för att han begått denna förseelse.

Jag måste säga, att det i sådana här sammanhang är risk för att man skapar ett skimmer över det hela, som icke är nyttigt. Jag vill fuller väl erkänna, att naturligtvis också krismyndigheterna ställas inför många besvärigheter och svårigheter. Om man emellertid går till väga så, som man, enligt vad herr statsrådet påpekade, börjat göra inom livsmedelskommissionen, nämligen först sätter sig i förbindelse med vederbörande och inforrdar förklaringar, då skall man i många fall — därom är jag övertygad — kunna klara upp förbiseenden på ett enkelt sätt. Jag har hört, att man inom priskontrollnämnden är inne på samma linje, och jag tror därför, att man kanske kan komma fram till en ordning, där man inriktar sig på huvudsyftet med dessa kristidsförfattningar — att klämma efter de verkliga syndarna — och icke fäster sig vid bagateller utan tager hänsyn till de svåra förhållanden, som handeln nu arbetar under.

I sitt svar nämnde herr statsrådet icke något rörande min andra fråga, huruvida herr statsrådet ämnar vidtaga några åtgärder för att få till stånd en förnuftigare och rimligare tillämpning av ransoneringsförfattningarna. Jag skulle emellertid vilja uttrycka den förhoppningen, att herr statsrådet ville delgiva även åklagarmyndigheterna den grundsyn på det här problemet, som herr statsrådet förklarat sig hava, så att vi kunna få en rimligare och förnuftigare tillämpning av hela denna av omständigheterna nödvändiggjorda, rika flora av ransoneringsförfattningar.

Herr Bergvall: Herr talman! Jag skulle redan vid den föregående frågans behandling ha tagit till orda, om det icke vore relativt klenst beställt med mina möjligheter att tala i dag. Jag vill emellertid ändå göra ett par randanmärkningar i anledning av vad herr Henriksson sade. Han har icke i sin interpellation

Svar på interpellation. (Forts.)

tion berört frågan om priskontrollnämndens verksamhet på här ifrågavarande område, och det gör, att jag nu icke är rustad med några speciella uppgifter för att kunna belysa denna fråga. Sätillvida är dock situationen behaglig, att den ärade interpellanten, då jag redogör för priskontrollnämndens nuvarande principer, icke rimligen kan tro, att dessa principer äro tillkomna med anledning av hans interpellation, något som han trodde i någon mån vara fallet med de av livsmedelskommissionen tillämpade principerna.

Jag vill då till en början säga, att vi för närvarande få in ett stort antal rapporter om prisöverträdelser ute i landet. Det kan ibland röra sig om ungefär 500 ärenden per vecka. Det är sålunda ett ganska stort och rikhaltigt material att syssla med. Det finnes naturligtvis under sådana förhållanden alltid den risken, att ett och annat ärende kan bli felaktigt behandlat. Det ligger ju i sakens natur. En viss felprocent finns i allt arbete. Det är emellertid kanske inte detta som är betydelsefullt.

Beträffande de av interpellanten nämnda tre exemplen kan jag bara yttra mig om det första — det är det enda som jag känner till — nämligen den som blev åtalad för att han inte haft det sista prisanslaget uppsatt utan sålde efter ett prisanslag med lägre priser. Beträffande det kan jag bara säga, att detta ärende har aldrig handlagts av priskontrollnämnden. Det kan existera i verkligheten, men det har som sagt, aldrig handlagts av priskontrollnämnden, så det stå vi alldeles utanför. Och det är ju självklart — det behöver man inte spilla några ord på — att ett sådant åtal är orimligt.

Om jag går till det som är betydelsefullare vill jag upprepa, vad jag nyss sade, att till priskontrollnämnden inkomma cirka 500 anmälningar i veckan om prisöverträdelser. Numera är det så ordnat, att priskontoren i de flesta fall få utagera dessa historier lokalt och endast rapportera dem till oss. Det gäller 60 à 70 procent av anmälningarna. I fråga om dessa kan det aldrig bli fråga om något åtal, ty åtal får i detta sammanhang inte anställas utan priskontrollnämndens medgivande. Vad återstoden beträffar tror jag det ligger så till, att vi åtala, låt mig säga grovt räknat, 10 à 20 procent av överträdelserna. Resten föranleder icke något åtal utan mindre allvarliga åtgärder.

Dessa siffror torde i och för sig utan vidare göra fullt tydligt och klart, att bagatellföreseelser icke bli föremål för åtal, försävt det inte är någon ren malör som händer och som jag räknar till den felprocent, som finnes i allt mänskligt arbete.

Å andra sidan får man akta sig för att gå därhän, att man stryker ett streck över alla överträdelser som överhuvud taget begås, bortsett endast från de mycket grova, där det är fråga om svartabörshajar och dylikt. Meningen med de utfärdade föreskrifterna är dock att de skola gagna det samhälle, som skall leva och verka under denna kris, och även smärre överträdelser som upprepas ofta tyda på en sådan vårdslöshet i handskandet med dessa bestämmelser, att de, om de opåttalt få fortsätta, kunna bli relativt allvarliga. Man kan därför inte gå hur långt som helst i friande riktning, men jag skulle tro att de siffror, som jag har antytt här och som innebära, att blott 10 à 20 procent av de konstaterade prisöverträdelserna bli anmälda till åtal — anmälan till åtal betyder ju att vi ge tillstånd till åtal, men om sedan åtal blir anställt eller ej är ytterst beroende på vederbörande åklagare, som ju inte är skyldig att anställa åtal blott därför att vi medgivit att åtal får ske — torde visa, att bagatellföreseelserna rensas ut och att man i möjligaste mån verkligen söker inskränka sig till att beivra det som i och för sig är av allvarlig natur eller som ger uttryck åt en genomgående nonchalans i fråga om tillämpningen av de bestämmelser, som statsmakterna meddelat till efterrättelse under det här kriget.

Svar på interpellation. (Forts.)

Herr **Henriksson**: Herr talman! Jag är inte så förmäten att jag tror att min interpellation, som herr Bergvall sade, skulle ha föranlett livsmedelskommissionen att ändra på sin praxis. Men jag påpekade i mitt föregående anförande den uppmärksamhet, som dessa domar väckt inte minst i pressen, och om vi se på tidsbestämningen förekom den verkligt stora diskussionen i pressen för tre månader sedan. Enligt statsrådets svar var det två månader sedan livsmedelskommissionen ändrade sin praxis. Därav tillät jag mig draga den slutsatsen, att denna uppmärksamhet i någon mån spelat in.

Vad sedan beträffar området för priskontrollnämndens verksamhet så sade herr Bergvall, att det inte var berört i min interpellation. Själva min fråga rörde dock alla krisförfattningar, även om jag i motiveringen hade utgått ifrån de aktuella fallen med tobakskupongerna, men därefter kom ett allmänt resonemang och en fråga, som gällde alla krisförfattningar. Jag har ingalunda med de exempel som jag gav — det hoppas jag framgick av mitt anförande — velat speciellt skjuta på priskontrollnämnden. Jag betonade ju flera gånger och uttryckte den förhoppningen till herr statsrådet, att han skulle komma i kontakt med åklagarmyndigheterna, som i vissa fall inte visat samma omdöme som vad det har framgått, att kommissionen själv har gjort.

Det var, herr talman, de påpekanden som jag skulle vilja göra med anledning av det sista anförandet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 313, angående anslag till vissa reservtelefonstationer m. m.; samt

till bevillningsutskottet propositionen, nr 323, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser beträffande taxering för inkomst av under år 1943 stormfälld skog.

§ 6.

Föredrogos och remitterades till statsutskottet följande på bordet liggande motioner, nämligen:

nr 440 av herr *Hammarlund m. fl.*;

nr 441 och nr 442 av herr *Sköldin*;

nr 443 av herr *Hedlund* i Östersund *m. fl.*; och

nr 444 av herr *Kyling m. fl.*

§ 7.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 141—145, bankoutskottets utlåtanden nr 57 och 58 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 37—40.

§ 8.

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 487, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 12, i anledning av väckt motion angående åstadkommande av större planmässighet i den svenska hamnbyggnadspolitiken.

Enär andra kammaren den 2 innevarande månad vid behandling av sitt tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 13, i anledning av en i samma ämne väckt motion nr 54 fattat enahanda beslut som det, vilket nu blivit kammaren delgivet, beslöt kammaren, att delgivningen icke skulle föranleda någon kammarens åtgärd.

§ 9.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 274, till Konungen i anledning av väckta motioner om avskaffande av utskylds-, fattigvårds- och konkursstrecken såsom diskvalifikationsgrunder för rösträtt vid allmänna val.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.01 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Lördagen den 5 juni.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Hans excellens herr statsministern **Hansson**, som anförde: Herr talman! Herr von Friesen har med kammarens tillstånd till mig ställt följande frågor:

1) Är det med regeringens gillande som kontroll av tryckta skrifter äger rum vid våra gränser, av det slag som herr Wirtanen relaterat?

2) Om så ej är förhållandet, har regeringen vidtagit åtgärder för att förhindra en upprepning av det skedda?

3) Övervakar regeringen i någon form den verksamhet som bedrivs av den s. k. säkerhetspolisen och är regeringen beredd att inskrida mot övergrepp, begångna mot oförvitliga medborgare?

Enligt den hemliga säkerhetskungörelsen den 10 juni 1938 skall i händelse av krig eller krigsfara finnas en allmän säkerhetstjänst. Ändamålet med dess verksamhet skall enligt kungörelsen vara att förhindra överbringandet till obehöriga av krigsunderrättelser. Bakgrunden till denna kungörelse var givetvis den ökade oron i Europa. Då säkerhetstjänsten skulle träda i funktion i händelse av krig eller krigsfara, var det nödvändigt att redan under fredstid draga upp den yttre ramen för dess organisation; denna började dock först efter krigsutbrottet på kontinenten att utbyggas. De svårigheter, som äro förbundna med uppgiften att övervaka främmande länders underrättelseväsen i vårt land och att effektivt förhindra spioneri, äro av den art, att det inte kan anses lämpligt att offentligt diskutera hur den svenska säkerhetstjänsten är organiserad och arbetar. Av dessa skäl anser jag mig icke kunna lämna mera ingående upplysningar härom. Interpellanten har för övrigt önskat besked närmast om säkerhetstjänstens befogenheter.

*Svar på
interpellation.*

Svar på interpellation. (Forts.)

Säkerhetstjänstens i säkerhetskungörelsen angivna uppgift att förhindra krigsunderrättelsers överbringande till obehöriga får en mer konkret innebörd vid en sammanställning med bestämmelserna i den s. k. tvångsmedelslagen av den 9 januari 1940. Denna lag kompletterar såtillvida säkerhetskungörelsen, som den innefattar föreskrifter om de befogenheter, som tillkomma säkerhetstjänstens befattningshavare vid verksamhetens utövande. Dess betydelse sträcker sig emellertid längre, ity att de förutsättningar, vartill de i lagen meddelade befogenheterna anknutits, innebära en saklig utvidgning av säkerhetstjänstens verksamhetsområde. I anslutning till tvångsmedelslagens bestämmelser kan därför säkerhetstjänstens uppgift sägas vara dels att förhindra och uppdaga spioneri- och sabotagebrott jämte vissa därmed jämförliga förbrytelser och dels att genom övervakning av trafikmedlen förhindra obehörig spridning av uppgifter om förhållanden, som kunna skada landets försvar eller folkförsörjning eller dess vänskapliga förbindelser med främmande makt.

De ingrepp, som tvångsmedelslagen möjliggjort, ha städse betraktats såsom tillfälliga åtgärder, vilka endast kunna försvaras så länge de av kriget förorsakade onormala förhållandena äro rådande. Det som kommit i dagen beträffande spioneri- och sabotageverksamhet innanför våra gränser torde giva vid handen, att de vidtagna åtgärderna varit påkallade. De avslöjanden som gjorts visa, att främmande makter genom egna agenter eller genom svenska medborgare, som ha lånat sig härtill, utnyttjat de fredliga och skyddade förhållandena i vårt land för sin underrättelsetjänst, för sabotageförberedelser och för konspirationsverksamhet.

I och för sig skulle de med säkerhetstjänsten sammanhängande övervaknings- och spaningsuppgifterna kunna ha anförtrots den förut förefintliga polisorganisationen, men ur effektivitetssynpunkt har det ansetts lämpligt, att de nya uppgifterna och befogenheterna överlämnades till en specialorganisation, som står under ledning av en av Kungl. Maj:t utsedd säkerhetschef. Säkerhetschefen är enligt kungörelsen ansvarig direkt inför Kungl. Maj:t för säkerhetstjänstens behöriga fullgörande. Han har vid sitt uppdrags fullgörande att beakta de önskemål, som framföras av överbefälhavaren.

Den säkerhetstjänsten ålagda, synnerligen omfattande verksamheten har nödvändiggjort skapandet av en stor organisation. Denna har helt och hållet fått byggas upp från intet och utan att det inom landet funnits tillgång på erfarenhet från liknande verksamhetsområden. Vi ha icke, i motsats till stormakterna, under normala tider haft för dylik speciell tjänst avsedda organisationer. En av de största svårigheter som mött har varit personalanskaffningen. I de tider, som vi uppleva, stegras behovet av polispersonal för vanliga polisuppgifter i mycket hög grad, varför möjligheten att till säkerhetstjänsten avstå polispersonal har varit synnerligen begränsad. Den personal, som av statspolisintendenten och länsstyrelserna ställts till säkerhetstjänstens förfogande, består säkerligen av dugliga polismän, men dessas utbildning har inte tagit sikte på de krav, som de nya arbetsuppgifterna ställa. Till en del av de uppgifter, som åligga säkerhetstjänsten, har personal från andra civila förvaltningsområden anlåtats ävensom utanför statsförvaltningen stående enskilda personer, varvid för vissa uppgifter i stor utsträckning antagits sådana med akademiska examina.

Anställandet av personal, som icke särskilt utbildats för de uppgifter som här föreligga, medför alltid riskmoment. Man har försökt att i viss omfattning minska dessa risker genom noggranna instruktioner och genom särskild undervisning i förekommande fall. Då tvångsmedelslagen ger befogenhet till ingrepp i den enskildes individens frihet, är det tydligt, att handhavandet av vissa av säkerhetstjänstens uppgifter fordrar takt och grannlaghet.

Svar på interpellation. (Forts.)

Vad fallet Wirtanen beträffar har den undersökning, som herr Wirtanens effekter underkastats, utgjort ett led i den säkerhetstjänsten anfallda samfärdskontrollen. Den för säkerhetstjänstens samfärdskontroll utarbetade instruktionen är emellertid sådan, att den situation, som inträffat, hade bort kunna undvikas. Att likväl herr Wirtanen blev underkastad den noggranna undersökning, som skedde, torde ha föranletts därav, att hans innehav av i Sverige konfiskerade skrifter hade väckt polismannens misstankar. Det är emellertid icke förbjudet att privat innehava och även utföra en konfiskerad skrift, varför även dessa skrifter tillsammans med övriga återställdes till herr Wirtanen genom försändelse, som avgick från Stockholm fyra dagar efter intermezzot. Det torde vara allmänt bekant att utförelseförbud föreligger beträffande kartor. Herr Wirtanen återfick därför icke en Stockholmskarta, utgiven av Stockholms allmänna restaurant a.-b.

Den svårighet som i regel är förknippad med avgörandet av frågan, huruvida i det särskilda fallet kan föreliggande obehörig spridning av uppgifter om förhållanden, som kunna skada rikets förbindelser med främmande makter, samt den synnerligen knappa tid, som i detta fall stått till buds, torde kunna anföras som ursäktande omständighet. På tjänstevägen har polismannens i fråga uppmärksamhet fäst på de förhållanden, som i förevarande fall bort avhålla honom från de vidtagna åtgärderna, varjämte hos samfärdselkontrollpersonalen inskräpts vikten av att instruktionen noggrant iakttages. Åtgärder ha sålunda vidtagits för att om möjligt förhindra ett återupprepande av ett dylikt intermezzo.

Den av interpellanten åsyftade tilldragelsen i Göteborg, då fru von Sydow anhölls och förhördes, har av henne dragits inför justitieombudsmannen och är för närvarande föremål för dennes prövning. Det kan icke vara riktigt, att jag föregriper denna prövning genom något uttalande i saken.

Av den lämnade redogörelsen torde ha framgått, att kontroll av resandes tillhörigheter, sålunda även av tryckta skrifter, må äga rum vid rikets gränser som ett led i de åtgärder, vilka vidtagits för att förhindra överbringandet till obehöriga av krigsunderrättelser och spridning av uppgifter, som kunna skada rikets förbindelser med främmande makter, att instruktionen för vederbörande tjänstemän är sådan, att den ingående undersökningen av herr Wirtanens tillhörigheter hade bort kunna undvikas och att åtgärder vidtagits för att förhindra en upprepning av det skedda. I de fall, då det kan konstateras, att övergrepp verkligen blivit begångna, är regeringen beredd att inskrida.

Härefter yttrade:

Herr von Friesen: Herr talman! Jag ber att få tacka hans excellens herr statsministern för det lämnade svaret, som jag i väsentliga delar betraktar som tillfredsställande. En närmare redogörelse för organisationen av säkerhetstjänsten är knappast erforderlig i detta sammanhang. Jag vill för övrigt påpeka, att åtminstone en del av riksdagens ledamöter varit i tillfälle att mottaga informationer på den punkten. Den s. k. tvångsmedelslagen, som reglerar säkerhetspolisens verksamhet, är mycket långtgående. En viss garanti mot missbruk ha vi ju fått genom riksdagens beslut häromdagen att underställa fall av telefon- och postcensur justitiekanslerns kontroll. Att missbruk ha förekommit är bekant, och jag vill bara i detta sammanhang påpeka högsta domstolens alldeles nyss avkunnade utslag i målet mot säkerhetschefen. Detta bör vara en tankeställare icke minst för dem av kammarens ledamöter, som nyss förklarar sig sakna varje kännedom om sagda missbruk. Även för regeringens vidkommande bör det nyss inträffade utgöra en viss varning. Det är ju bekant, att

Svar på interpellation. (Forts.)

säkerhetschefens ingripande föranleddes av att en ledamot av regeringen till honom överlämnade ett anonymt brev, innehållande vissa uppgifter. Såsom också av domstolen tidigare påpekats, var brevets stilisering sådan, att innehållet borde ha manat till en viss försiktighet. Av obekanta skäl iakttog man icke denna försiktighet. Jag vill nämna detta därför att stöten mot säkerhetschefen mildras i någon mån, kan man säga, vid beaktande av det nyss nämnda.

Statsministerns påpekande av rekryteringssvårigheterna är väl värt att uppmärksammas. Det förklarar också, att en hel del missgrepp otvivelaktigt har begåtts. Jag skall be att få relatera ett sådant fall.

Strax före påsk anhöllos samtidigt både i Stockholm och Göteborg ett antal personer, tillhörande den syndikalistiska arbetarorganisationen. Av dessa personer voro alla svenska medborgare utom en, som var statslös. De sutto anhållna hos polisen under en tidrymd växlande mellan fyra och elva dagar. De släpptes utan att åtal kunde anställas mot dem. Det är alltså klart, att de icke gjort sig saker till någonting brottsligt.

Ett par anmärkningsvärda fakta ha kommit i dagen i samband med polisens anhållan av vederbörande. Jag hade för några dagar sedan besök av en av dessa personer, som gav mig en redogörelse härom, som förefaller mig ganska anmärkningsvärd. Polisen infann sig i hans lägenhet tidigt på morgonen, som den brukar göra. Han hade en liten enrumslägenhet med kök, och i lägenheten befann sig förutom han själv hans hustru. När polisen anlände, lågo de fortfarande till sängs. Då mannen i fråga anmodade den till tjänsteställningen äldste av poliserna att avlägsna sig, medan hustrun steg upp och klädde sig, vägrade polisen att efterkomma denna hemställan under åberopande av säkerhetsskäl. Vidare framställde paret en begäran om att få sätta sig i förbindelse med vederbörande organisation. Också detta förvägrades dem. Dessa arbetare ansågo sig väl icke ha råd att sätta sig i förbindelse med juridiska medhjälpare eller advokater utan ville begagna sig av den utväg, som för dem syntes naturlig, nämligen att tala med sin organisation. Jag kan icke förstå, att det ur säkerhetssynpunkt kunde vara nödvändigt att förvägra ett sådant meddelande per telefon. En undersökning av deras kök påbörjades, medan de själva i sovrummet voro sysselsatta med att göra sig i ordning. Då de påpekade, att denna undersökning av deras tillhörigheter borde ske i deras närvaro och framställde begäran härom, avvisades också detta av polisen.

Nu är det väl så, att den stora allmänheten, som icke är så politiskt orienterad, gärna förväxlar kommunister och syndikalister. Jag är fullständigt övertygad om att polisen i detta fall hade gjort precis samma misstag. Den tänkte sig, att det här var fråga om två radikala arbetarorganisationer, och att det inte kunde vara så stor skillnad mellan dem båda. Nu är det emellertid väl bekant för kammarens ledamöter, att syndikalisterna, som ju bedriva en alldeles speciell verksamhet på arbetsmarknaden, sakna den förankring med främmande makt, som det kommunistiska partiet åtminstone tills helt nyligen hade. Att de sedan ha en allmänt antifascistisk eller antinazistisk inställning är en sak för sig, men det äro de ju icke ensamma om.

Den uppmärksamhet, som har ägnats organisationen Kampande demokrati, är också i detta sammanhang förvånande. Såvitt jag vet är denna organisation på intet sätt i konspiration med främmande makter och förbereder ingen omstörtning av våra samhällsförhållanden. Att den är kritisk mot regeringen är en sak för sig. I onsdagens riksdagsdebatt verkade det ju närmast som om statsministern välkomnade opposition och kritik mot regeringen. Att man då har tagit regeringen på ordet, är ju ingen anledning att ställa de oppositionella under speciell bevakning. Man bör icke förväxla inställningen hos svenska folket, som i det stora kriget tager parti för en av de krigförande grup-

Svar på interpellation. (Forts.)

perna med landsförrådiska avsikter. I så fall skulle det väl vara på det sättet, att 80 eller 90 procent av svenska folket måste ställas under speciell polisövervakning. De människor i vårt land, som vilja störta oss i krig, som vilja att vi med vapenmakt skola ingripa i det nu pågående stormaktskriget, vilket jag för min del medger vara förkastligt, äro så försvinnande få och så betydelselösa, att man icke behöver räkna med dem.

Jag ber att nu få övergå till fallet Wirtanen och konstaterar med största tillfredsställelse, att statsministern ogillar vederbörande tjänstemans uppträdande. Det är bra, att detta sägs ifrån, ty vi kunna icke göra oss löjliga inför utlandet, allra minst inför våra vänner finnarna. Tog jag fel, då jag tyckte mig höra en liten ton av ironi, när statsministern redogjorde för den där kartan, som av säkerhetsskäl icke kunde utföras ur landet? Damerna och herrarna veta vad det var för karta. Den som besöker det förträffliga restaurangbolagets lokaler brukar få sig en sådan karta tillstucken med en förteckning över bolagets näringställen, och letar man sedan efter dem på kartan, finner man närmare angivet, var dessa lokaler äro belägna. En fientligt sinnad makt bör ju icke kunna tänkas underkuva vår huvudstad vare sig enbart på grundval av dessa uppgifter eller medelst dessa uppgifter tillsammans med andra, ty det kan väl aldrig vara så, att restauranglokalernas geografiska läge är någon sorts militär hemlighet. Dessutom är att märka, att de, som vilja komma hemligheter på spåren, och det finns säkert många sådana här i vår huvudstad, ha alla möjligheter att oberoende av kontroll utföra dylika aktstycken. Man kan icke i det sammanhanget alldeles undertrycka den reflexionen, att den bekante polis Paulus Bergström ifrån Grönköping har spelat en gästroll i kungl. huvudstaden och fastställt de här nyss nämnda åtgärderna. Det gör ett en smula komiskt intryck att höra det återgivet i en så högtidlig regeringsförklaring, som vi nyss hört.

Statsministerns slutord förtjäna allmänt gillande, och jag litar helt på att regeringens uppmärksamhet är riktad på att säkerhetspolisen kan begå misstag mot oförvitliga människor. Två saker måste man särskilt vara på sin vakt emot; det ena är obehörig husrannsakan och det andra obehörigt anhållande och därefter följande frihetsberövande. Jag kan i viss mån kanske förstå den talare, som i en kammardebatt häromdagen förklarade, att det gjorde honom icke så mycket, om hans telefon eller hans brev voro underkastade polisensur, när han själv hade rent samvete. Jag kan förstå den inställningen, och det skulle icke göra mig så mycket, om man utsatte mig för en sådan granskning. Även här är emellertid den strängaste varsamhet av nöden. Jag erinrar om att fjolårets konstitutionsutskott påtalade, låt vara med osedvanligt milda tonfall, att regeringen för att freda sig i ett civilt svaromål åberopat avlyssnade telefonsamtal. Endast frågans utrikespolitiska aspekter räddade den gången det statsråd, som närmast var ansvarigt för åtgärden, från en ytterst allvarlig reprimand från riksdagens sida. Några frihetsberövande åtgärder böra icke få förekomma annat än i yttersta nödfall, och vid husrannsakan bör alltid den regeln gälla. Jag vet uppriktigt sagt icke, om så är fallet, men den som drabbas därav bör också beredas tillfälle att vara närvarande.

Till sist vill jag endast, herr talman, hoppas, att denna verksamhet blir den första som upphör, när vapenstillestånd inträder i Europa. Den passarligen icke alls vårt folk, även om jag medger, att den är nödvändig, som statsministern har påpekat, och det är i alla fall någonting sunt i att vi anse den förhatlig.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! I och för sig ger herr von Friesens kommentarer till interpellationssvaret mig ingen anled-

Svar på interpellation. (Forts.)

ning att återkomma, men man har ibland litet svårt att tåga, då man ser, hur ensidigt folk betraktar saker och ting. Nu har det åter förekommit en sak, som är ganska vanlig, nämligen att en kammarledamot, som fått svar på en interpellation, behagar relatera en händelse, som tidigare ingen känner till, i detta fall åtminstone icke jag. Det lämnas här en mycket utförlig relation av händelseförloppet, avfattad av en man, som anser sig ha varit utsatt för övergrepp, utan någon möjlighet för någon av oss att omedelbart kontrollera uppgifternas riktighet och utan någon möjlighet att tillrättalägga de felaktigheter, som eventuellt kunna vidlåda framställningen. Jag måste en gång för alla säga, att detta sätt att i riksdagen utnyttja historier kan icke på något sätt vara ägnat att bidra till att skapa större varsamhet, utan det måste ju skapa den allra största osäkerhet, när vem som helst i riksdagen utan kontroll av uppgifternas riktighet kan med den auktoritet man har framlägga en sådan här historia. Ingenting har hindrat herr von Friesen att på förhand låta mig få del av denna historia och låta mig kontrollera dess riktighet, så att jag eventuellt kunnat beröra den i svaret, men effekten skulle förstås icke alls ha blivit densamma, om åtgärder redan blivit vidtagna. Man hade i så fall icke haft samma glädje av sin särskilda kunskap och sin berättarkonst.

Till detta vill jag också lägga en annan reflexion. Här utgår man tydligen ifrån att varenda sak i vårt land skall fungera fullkomligt perfekt. Jag har talat om en nyupprättad organisation, vars utformning och personalrekrytering mött vissa svårigheter, men man begär ändå, att det icke skall få göras något misstag. Jag skulle vilja se herr von Friesen eller vem som helst av herrarna i spetsen för en sådan organisation, garanterande mig, att han trots den osäkra mark, som han måste röra sig på, icke kommer att göra något misstag. Det är klart, att man måste vara på vakt mot varje övergrepp, och även i de fall, då övergreppet kan förklaras, bör det påtalas, men man skall icke utgå ifrån att vi ha möjligheter att undvika, att det då och då sker ett misstag. Vi ha dock lärt oss, att här i landet finns det under denna tid mycket fula fiskar. Det kan hända, att åtskilliga sådana fula fiskar på grund av varsamheten och kanske också med hänsyn till den kritik polisen utsätter sig för icke bli infångade. Jag vill icke därav draga den slutsatsen, att det därför är försvarligt, att en oskyldig råkar fast, men jag kan mycket väl förstå, med den kännedom jag har om spionernas sätt att arbeta, att sådant kan inträffa. Det händer väl i vårt dagliga liv ofta, att vi få uppgifter, som för oss verka mycket troliga och som kunna föranleda oss till vissa åtgärder även i sådana fall, där vi sedan finna, att uppgifterna icke hade den trovärdighet, som vi från början tillmätte dem.

Jag kan icke vara med på att förklara, att polisen först skall ha i sina händer fullt bindande bevis, innan den får undersöka ett misstänkt företag i vårt land. Hade man ställt det kravet, skulle utan tvekan många av dem, som vi nu lyckats infånga och oskadliggöra, fortfarande utöva sin nedbrytande verksamhet.

Jag har funnit det vara en viss anledning att säga detta. Radikalism, humanitet och allt detta i all ära, men det bör vara någon reson också i hur man bedömer förhållandena i en så svår tid, som man nu upplever.

Herr von Friesen: Herr talman! Jag ber att få upplysa herr statsministern om, att jag icke lämnat någon förstahandsupplysning om dessa episoder i Stockholm och Göteborg. Samma saker påtalades i en offentlig debatt i Göteborgs stadsfullmäktige. Jag vill erinra mig, att det var för drygt en vecka sedan som denna debatt mycket utförligt refererades uti i staden utkommande tidningar, och de inlägg, som där gjordes, vilka i huvudsak voro desamma, som

Svar på interpellation. (Forts.)

jag gjort här, blevo synerligen uppmärksammade, åtminstone i Göteborg. Jag beklagar, att hans excellens statsministern icke så noga läser Göteborgspresen. Det tycker jag, att han skulle göra, ty där står en hel del av värde, icke minst för regeringen. Jag trodde verkligen, att statsministern gjorde det, att döma av vissa saker som inträffat, men jag måste säga, att detta är uppenbarligen en sak, som gått honom förbi. Anledningen till att jag ytterligare påtalat denna sak här i riksdagen är, att jag velat begagna detta tillfälle att fästa myndigheternas uppmärksamhet på saken för att eventuellt åstadkomma rättelse.

Vad statsministern säger om möjligheterna till misstag inom ett sådant här område är naturligtvis alldeles riktigt. Man kan bara diskutera, hur stora och hur allvarliga de missgrepp, som få förekomma, skola vara. Anledningen till att jag relaterade fallet Wirtanen och det här av mig anförda fallet med syndikalisterna är den, att jag har det intrycket att det på något sätt brister hos vederbörande i allmänt medborgerliga insikter och i kunskap om vårt lands sociala struktur, arbetsförhållanden o. s. v. Dylika misstag behövde icke förekomma, och jag tror att man mycket noga får skilja dem från de så att säga ofrånkomliga missgrepp, som begås av denna polis.

Herr Erlander: Herr talman! Herr von Friesen tog som ett exempel på de övergrepp, som polisen gjort sig skyldig till, ett anhållande av ett betydande antal personer, som skulle ha skett för någon månad sedan. Det är möjligt att polisen härvidlag har gått tillväga med litet för överdriven beslutsamhet, men jag vill för min del säga, att så fullt utan fog har ingripandet icke skett, som herr von Friesen ville göra gällande. Saken kommer för övrigt att bli föremål för prövning, och i motsats till vad herr von Friesen uppgav kommer, enligt de uppgifter jag fått från polisen, en av de anhållna att bli åtalad. Sedan få vi väl se, hur domstolen kommer att reagera. Det förelåg i varje fall här en bestämd angivelse från en person om att han jämte de här ifrågavarande anhållna deltagit i en hemlig organisation med syften, som det svenska samhället icke kan tolerera. Jag tror att herr von Friesen bör beakta vad hans excellens statsministern sade om ryktesspridningen och avvakta domstolsutslaget, så att vi bättre få se, hur det förhåller sig med den här saken. Jag vågar icke ta någon position i frågan förrän alla papper komma på bordet, trots att jag kanske har bättre kännedom om saken än herr von Friesen.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Som bekant ha vi här vid olika tillfällen påtalat åtskilliga mera anmärkningsvärda företeelser på detta område. Vi hälsa därför med tillfredsställelse den uppmärksamhet, som de av herr von Friesen anförda fallen väckt, vilka fall dock enligt min mening i jämförelse med de av oss relaterade äro relativt bagatellartade. Jag finner det emellertid vara i sin ordning, att herr von Friesen framställt sin interpellation.

Vad som för mig framstår såsom en svaghet i hela den praxis, som härvidlag tillämpas, är godtyckligheten i brottsbeskrivningen. Faktiskt kan en utländsk medborgare, som befinner sig här i Sverige och som icke företar sig något, som med bästa vilja i världen kan karakteriseras som spioneri eller annan dylik skadlig verksamhet — han skriver exempelvis politiska artiklar om låt mig säga förhållandena i sitt eget land — på grundval av den nuvarande lagstiftningen dömas till straff. Polisen har tack vare denna lagstiftning de mest oinskränkta befogenheter att inskrida mot vederbörande. Just denna mycket flytande ram skapar stora möjligheter för godtycklighet vid ingripanden från polisens sida. Därtill kommer också att det har visat sig

Svar på interpellation. (Forts.)

i upprepade fall, och jag antar att möjligen i detta fall något liknande ligger bakom, att säkerhetspolisen tydligen samarbetar med motsvarande säkerhetspolis i andra länder. Samarbete exempelvis med Gestapo är fullt tydligt påvisbart i något fall, och det skulle icke förvåna mig, om exempelvis anhållandet av Wirtanen har samband med samarbetet exempelvis mellan den finska säkerhetspolisen och den svenska. Emellertid är det naturligtvis helt i sin ordning, att om en kontroll skall utövas, denna också måste avse de skrifter, som vederbörande för med sig. Frågan är endast om man behöver anlita polisen för utförandet av sådana åtgärder i våra hamnar eller på våra flygfält. Kan icke den personal, som annars finns tillgänglig där, utföra detta arbete? Enligt min mening har man gjort det hela litet för lättvindigt för polisen, då man möjliggjort för den att på grund av viss politisk inställning uppmärksamma vissa företeelser men nonchalera andra kanske långt viktigare.

Anledningen till att jag begärde ordet var närmast den att herr von Friesen genom sin uppläggning av frågan — och detta är en företeelse, som ofta förekommer — ger elementära belägg för att han anser, att polisen skall politiskt ensidigt inrikta denna sin övervakning. Det verkar som om det var den omständigheten att denna övervakning utsträckts att gälla icke bara kommunisterna som väckt missnöje hos herr von Friesen, vilken tycks anse att kommunisterna bara därför att de tillhöra arbetarrörelsens vänster och på grund av sina internationella förbindelser böra misstänkas. Nu har emellertid övervakningen tydligen utsträckts till att omfatta även anhängare av andra politiska åskådningar. Jag tycker att det liksom ligger bakom den aktivitet, som utvecklas på detta område, att man är missnöjd med en dylik utsträckning av övervakningen. För min del anser jag, att det är riktigt som statsministern säger, nämligen att svårigheterna äro stora för polisen. Polisen har de och de direktiven för övervakningen, vilka äro mycket flytande. Det är därför ganska naturligt att vid direktivens tillämpning vissa misstag begås. Jag skulle vilja framhålla såsom det väsentliga i denna sak, att dessa fall, som nu väckt så stor uppmärksamhet, tagas till utgångspunkt för regeringen för att verkligen se efter, om man icke kan skapa litet mera strikta regler till undvikande av en massa godtycke, ett godtycke som för närvarande gör sig gällande just på grund av reglernas avfattning och på grund av de mycket svävande direktiv, som vederbörande ha för sin verksamhet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 2.

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 322, med förslag till lag angående auktoriserad mätning av ved och annat virke, m. m.

Därvid anförde:

Herr förste vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Efter den avspänning, som nu inträtt efter föregående kanske något spända interpellationsdebatt, är det väl svårt för mig att kunna samla kammarens uppmärksamhet för ett anförande, som innebär ett stillsamt klander mot regeringen. Kammarens ledamöter förstå nog, att jag med det sagda närmast syftar på detta sena och oupphörliga avlämnande av propositioner, som förekommer. När vi för en vecka tillbaka fingo emottaga, om jag minns rätt, 24 propositioner, i onsdags 9 och i går åter igen några stycken, måste man fråga sig, om denna anordning är absolut nödvändig. Jag erkänner gärna, att de nuvarande förhållandena

erbjuda svårigheter för Kungl. Maj:t även när det gäller färdigställandet av propositioner, och att åtskilligt finns, som måste komma fram efter den ordinarie propositionstiden. Man gör sig emellertid den frågan, om icke mycket av denna försening är beroende på förhållanden inom Kungl. Maj:ts kansli, och om man icke antingen skulle kunna förstärka arbetskrafterna där, eller om man icke utan skada skulle kunna låta anstå med en del propositioner till en kommande riksdag och sålunda mera koncentrera sig till det nödvändigaste för att få fram dem i någorlunda god tid och därmed få riksdagen avslutad inom en rimligare tid.

Att jag tagit upp frågan beror icke minst därpå, att jag sedan åtskillig tid tillbaka haft en stark känsla av, att den nuvarande anordningen liksom håller på att, om jag så får säga, fräta sönder riksdagen och de parlamentariska förhållandena i vårt land. Det blir för många riksdagsmän hart när omöjligt att ha kvar eller på ett nöjaktigt sätt fullgöra riksdagsmannaskapet, och omdömena ute i landet om riksdagen vinna icke på sakernas nuvarande ordning. Om jag i detta sammanhang erinrar om förra lördagens voteringsiffror, gör jag detta icke för att jag vill ursäka den frånvaro från riksdagsplena, som i många fall förekommer utan giltig orsak, utan med tanke på de omdömen om riksdagen och riksdagsmännen, som dylikt utlöser och som man får höra när man kommer ut i landet, där en riksdagsman svårligen kan visa sig i hemorten utan att få förvånade frågor som: »Är du hemma? Kan du vara ifrån på det sättet?» o. s. v. Vi få komma ihåg att våra riksdagsmän lyckligtvis nog ännu äro icke bara riksdagsmän utan att de även ha andra och nog så viktiga uppgifter att fylla. Jag tror icke att det skulle vara lyckligt, om riksdagen skulle fortsätta på det sättet, att vi allt mera förlora kontakten med hembygden och känndomen om förhållandena därhemma och bli uteslutande riksdagsmän. Jag tänker då särskilt på alla dem, som ha en borgerlig hantering och många uppdrag i hemorten och som för att på ett något så när tillfredsställande sätt kunna sköta sina uppdrag tvingas till frånvaro från riksdagen därför att denna tenderar att dra ut på tiden. Jag tror att det ur både riksdagens och regeringens synpunkt är en ytterst angelägen sak att någon ändring från nuvarande förhållanden kommer till stånd, så att riksdagarna kunna avslutas inom någorlunda rimlig tid. Det är skäl att allvarligt fundera på detta, ty vi äro enligt min uppfattning inne på en utveckling, som allvarligt hotar det demokratiska styrelseskicket i vårt land.

Herr talman! Jag har velat yttra dessa ord i anledning av de nu föreliggande propositionerna.

Herr *Persson* i Falla instämde häruti.

Herr **Törnkvist**: Herr talman! Herr förste vice talmannen berörde två frågor, dels den sena propositionsavlämningen och dels det inre arbetet inom riksdagen.

Det är inte gärna möjligt för mig att bedöma vilka krafter det är, som driva regeringen att samla så oproportionerligt stora och många propositioner till riksdagens slut. Detta är uppenbarligen en stor olägenhet för riksdagsarbetet, ty det gives faktiskt inte möjlighet att så ingående som önskligt är granska propositionerna, vilket är riksdagsmannens inte bara privilegium utan även skyldighet.

Jag begärde emellertid ordet mest för att säga, att jag önskar att talmanskonferensen skall ompröva metoden att hålla endast ett arbetsplenum i veckan i kamrarna. Även om jag skulle vara ensam om den uppfattningen, tror jag att min mening härutinnan är välgrundad. Det är nämligen ägnat att desorganisera riksdagens arbete att icke binda kamrarnas ledamöter här vid arbete inför of-

fentligheten under två dagar i veckan. Med nuvarande anordning kunna de, som ha fallenhet för att binda det största intresset vid hemorten, med lätthet resa hem på onsdagskvällen för att sedan återkomma först påföljande onsdagsmorgon. Var och en som haft ögonen öppna för denna utveckling inser vad detta haft för inverkan både i fråga om forceringen av arbetsmaterialet inom utskottet och i fråga om riksdagens eget arbete.

Jag har önskat uttala detta på det enda sätt jag kan, för att talmanskonferensen till en kommande riksdag måtte få anledning att taga denna fråga under förnyad prövning.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades propositionen, i vad angick anslagsfrågorna, till jordbruksutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Härefter föredrogs var efter annan övriga Kungl. Maj:ts på bordet liggande propositioner; och remitterades därvid

till behandling av lagutskott propositionen, nr 324, med förslag till lag om tillståndstvång för byggnadsarbete;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 325, angående försäljning av ett område av kronoegendomen Sveden nr 1 och 2 i Stockholms stad; samt

till statsutskottet propositionen, nr 326, angående viss ombyggnad av tåg-färjan Starke.

§ 3.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 141, i anledning av riksdagens år 1942 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1941—30 juni 1942.

Punkterna 2, 4—7, 10, 14, 18 och 19.

Lades till handlingarna.

Övriga punkter.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 4.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till barnavårdsnämnderna för bidragsförskott.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 143, i anledning av väckta motioner angående åstadkommande av ett rationaliseringsprogram för sjukhusvård och sjukhusdrift.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Birke**: Herr talman! Vi känna nog alla till att driftskostnaderna vid våra sjukhus stigit högst väsentligt och under de senaste åren nära nog fördubblats. Särskilt sakkunniga inom besparingsberedningen och även sjukhusens standardiseringskommitté och landstingsförbundet ha nedlagt ett förtjänstfullt arbete för att söka åstadkomma besparingar på detta område. 1940 års civila byggnadsutredning har beträffande byggnadsfrågor försökt ingripa

och rätta till en hel del missförhållanden. De åtgärder, som hittills blivit vidtagna, synas mig emellertid icke vara tillräckliga. Det behövs kraftiga rationaliserings- och besparingsåtgärder av en helt annan beskaffenhet än de som redan vidtagits för att driftskostnaderna skola kunna sänkas.

Tillsammans med några medmotionärer överlämnade jag därför i början av riksdagen en motion med hemställan att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en ingående, allsidig och skyndsam utredning i syfte att åstadkomma ett rationaliseringsprogram för sjukhusvård och sjukhusdrift. Denna motion remitterades av statsutskottet till svenska landstingsförbundets styrelse och svenska stadsförbundets styrelse jämte medicinalstyrelsen. Av de lämnade utlåtandena, vilka avgåvos redan i början av mars, framgår att samtliga de hörda livligt ha tillstyrkt utredningen. Vi motionärer hade som sagt begärt en skyndsam utredning. Jag har därför svårt att förstå, att statsutskottet kunnat behandla motionen på sätt som skett beträffande tidsutdräkten. En motion, som väckes i januari och till vilken remissvaren äro inkomna i början av mars, bör väl inte föreligga till behandling i kamrarna först i juni, d. v. s. närmare ett halvt år efter det den blivit väckt.

Vi ha i motionen framhållit olika vägar för att nå bättre driftsresultat och därvid pekat bl. a. på tidsstudier. För att det inte skall uppstå något missförstånd på denna punkt, vill jag förklara, att vi givetvis anse, att tidsstudierna i första hand skola begränsas till ekonomiafdelningarna och deras skötsel. Den egentliga sjukvården är mycket variabel, beroende på de olika patienternas sjukdomar, varför man här nog också måste söka sig fram efter andra vägar för att kunna åstadkomma rationalisering och besparing.

De önskemål om en utredning, som vi framställt i motionen, ha nu tillmötesgått av regeringen på så sätt, att Kungl. Maj:t den 14 maj innevarande år uppdragit åt socialministern att tillkalla särskilda sakkunniga med uppdrag att undersöka möjligheterna att begränsa driftskostnaderna vid sjukhusen. Jag vill därför endast uttala den förhoppningen, att de sakkunniga nu snarast måtte bli tillsatta och att resultatet av deras arbete inte alltför länge måtte låta vänta på sig. För varje dag som går ha vi helt säkert på många sjukhusinrättningar onödiga driftskostnader, som kunna inbesparas, därest vi få ett rationaliseringsprogram fullständigt genomfört.

Herr talman! Jag tillåter mig att med dessa ord yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Hagård* och *Thorell*.

Herr *Eriksson* i Stockholm! Herr talman! Då den ärade motionären nöjde sig med att endast yrka bifall till utskottets förslag, skulle det kanske kunna anses vara onödigt att jag å utskottets vägnar tager till orda. Då motionären här riktade klander mot statsutskottet för dess behandling av frågan genom att påpeka den tidsutdräkt, som ärendets behandling vållat, känner jag mig dock skyldig att begära ordet i denna fråga.

Det är riktigt, som motionären påpekade, att de utlåtanden, som utskottet infordrat i anledning av motionen, inkommo redan i början av mars. Redan vid detta tillfälle hade emellertid den avdelning inom utskottet, som sysslade med detta ärende, inhämtat upplysningar att Kungl. Maj:t hade sin uppmärksamhet riktad på den fråga, i vilken motionärerna hemställt om en skrivelse till Kungl. Maj:t. Det var då ganska naturligt att utskottet avvaktade det Kungl. Maj:ts ståndpunktstagande, som var att vänta. Det framgår också av utskottsutlåtandet, att chefen för socialdepartementet den 14 maj i år bemyndigades att tillkalla sakkunniga för utredning av just den fråga, som motionärerna

syftade på. På grund härav anser jag att motionärens indirekta klander mot utskottet icke har något fog för sig i detta speciella fall.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 144, i anledning av väckt motion om anställande av socialkuratorer vid sjukhusen; och

nr 145, i anledning av väckta motioner om anslag för budgetåret 1943/44 till insamlande och bearbetande av uppgifter angående de lungsjukas levnadsförhållanden i Sverige.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

*Förslag till
lag om avgif-
ter för sjöfolks
pensionering
m. m.*

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om avgifter för sjöfolks pensionering, m. m.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Persson** i Stockholm: Herr talman! Det föreliggande förslaget till ordnande av sjöfolkets pensionering har ju betecknats som ett framsteg. Detta är kanske riktigt, men det beror i så fall utslutande på att den nu gällande pensioneringen är att betrakta som en ren parodi på pensionering.

Enligt de nu föreslagna pensioneringsbestämmelserna kommer exempelvis en matros, som seglat i genomsnitt sju månader om året under 25 år, att få erlægga en årlig pensionsavgift om 94 kronor för att sedan vid 55 års ålder i bästa fall få en pension om 52 kronor i månaden. Jag måste beteckna dessa pensionsavgifter som mycket höga i förhållande till den ringa pensionsförmån, som en sjöman kan komma att åtnjuta. Statens lägre tjänstemän betala inte mer i egna pensionsavgifter, men för dessa sina egna insatser erhålla de en många gånger mer effektiv pension, väl närmast beroende på att deras arbetsgivare, staten, bidrager till sina anställdas pensionering på ett helt annat sätt än som är avsett att redarna skola göra för sjömännens del. Statstjänstemännen ge under sin krafts dagar sin arbetskraft åt staten. Men även sjöfolket tjänar sitt land och sitt folk genom sina arbetsinsatser, ehuru sjömännen äro hänvisade att sälja sin arbetskraft till redarna för att man genom den omgången skall ge redarna tillfälle att profitera på sjömännens arbetskraft.

Pensioneringsförslaget innebär, att sjöfolket skall avstå hela sex procent av sin lön till bekostande av åldersdomspensioneringen, under det att redarna betala en summa motsvarande 3½ procent av arbetslönerna. Staten skall sedan betala resten av vad som erfordras för att pensioneringen skall kunna finansieras. Jag vill framhålla, att om reglerna varit så avvägda, att redarna haft att betala vad sjöfolket och staten nu gemensamt skola betala samt sjöfolket endast haft att betala vad redarna nu skola betala, hade förslaget börjat närma sig vad som är rätt och rimligt beträffande finansierandet av pensioneringen.

Sjöfolkets yrke kräver offer i människoliv som intet annat yrke. Det finns säkert ingen annan yrkesgrupp, där det fordras så mycken tursamhet för att vederbörande skola klara livhanken fram till pensionsåldern, som just sjöfol-

Förslag till lag om avgifter för sjöfolks pensionering, m. m. (Forts.)

ket. Redarna däremot riskera för sin andel i denna näring inte några förluster. De försäkra sina fartyg, varefter man nu under krigsåren i deras årsberättelser kan läsa: »Vinst å förlorat tonnage». De ha således ordnat på det sättet, att de vinna på vad de förlora. Sådana vinster borde lämpligen användas för att bekosta sjöfolkets ålderdoms- och familjepensionering. Gentemot detta skulle man kanske säga, att det skulle bli för tunga bördor för rederinäringen. När staten beviljar anslag till understödstagare, brukar man vara mycket angelägen om att sätta sig in i understödstagarnas ekonomi, innan man beviljar dem hjälp. När nu staten står i begrepp att bidra till att rederierna skola kunna få sina anställda pensionerade, varför skulle inte riksdagen i detta sammanhang kunna titta på och taga ställning till rederiernas ekonomi och till hur de klarat sig under krisen?

Hur har det under kriget gått för våra fem största rederier, Amerikalinjen, Mexikolinjen, Sveabolaget, Svenska Lloyd och Transatlantic, medan så många av våra sjömän fått sätta livet till? Dessa rederiers vinster ha från 6.63 miljoner kronor år 1938 ökat till 33.67 miljoner kronor år 1942. Det är alltså en ökning på 27.04 miljoner kronor. Dessa siffror ha framkommit först sedan oerhört stora avskrivningar ha verkställts. År 1938 avsattes för avskrivningar 13 miljoner kronor och år 1942 58 miljoner kronor. Här ha vi således en dold vinstökning om 45 miljoner kronor. Transatlantic exempelvis har för närvarande 14 motorfartyg, i genomsnitt $6\frac{1}{2}$ år gamla. Bokföringsvärdet i dag för dessa fartyg är en krona per styck. Hela vinsten å dessa fartyg blir således i fortsättningen ren nettovinst. De kontrakterade nybygggena för detta rederi uppgå till ett värde av 42.87 miljoner kronor, medan bokföringsvärdet härför endast är 6.46 miljoner kronor. De nybyggda fartygen äro således i det närmaste avskrivna innan de sättas i trafik. Transatlantics färdiga och beställda tonnage är 73 miljoner kronor, som alltså är rederiets sparade slant, med vilken företaget är rustat att möta efterkrigstidens kris. Denna siffra har uppkommit, trots att vinstredovisningen i år jämfört med år 1938 ökats med inte mindre än 408 %. Under sådana förhållanden har man rätt att ställa frågan: varför skola fattiga skattebetalare behöva bidra till sjöfolkets pensionering? Varför skall man vidare lasta den tyngsta bördan på sjöfolket självt för att kunna verkställa denna pensionering?

Det är nu inte möjligt att ställa något ändringsyrkande beträffande nu framlagda förslag. Jag är inte direkt motståndare till förslaget, då jag betraktar det som användbart som inkörspport till en framtida acceptabel pensionering för sjöfolket. Jag anser dock att förslag snarast möjligt måste framläggas om ändring av såväl finansieringsbestämmelserna som pensionernas storlek. Jag är också övertygad om att sjöfolket självt kommer att svara för att dessa krav bli framförda.

Herr talman! Jag har för närvarande intet yrkande.

Herr Lindberg i Stockholm: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Perssons i Stockholm anförande. Den kritik, som han riktade mot det föreliggande förslaget, kommer väl sent. Den borde givetvis ha framförts tidigare. Jag har under många år sysslat med denna fråga och försökt att få fram förbättringar i sjöfolkets pensionsförhållanden, och jag måste säga, att det föreliggande förslaget till och med överträffar de förväntningar jag hade då den sist tillsatta utredningen började sitt arbete. Jag hade aldrig väntat mig, att det skulle vara möjligt att få redareparten att reservationslöst gå med på att betala en avgift på $3\frac{1}{2}$ procent av utgående hyra till sjöfolkets pensionering, detta därför att jag vet, att redarna inte ha så särdeles lysande in-

Förslag till lag om avgifter för sjöfolks pensionering, m. m. (Forts.)

komster under alla tider. Visserligen ha de tjänat pengar under detta krig och de hade väl också goda inkomster under det förra världskriget, men under långa tider i övrigt har det varit särskilt bekymmersamt för rederinäringen. Det är klart att enstaka rederier i alla fall hållit sig flytande och kanske gjort sig rätt goda inkomster. Man får emellertid i detta sammanhang söka se saken i stort. Även om det inte direkt framgår av det föreliggande utskottsutlåtandet förhåller det sig likväl på det sättet, att redarna även i annan ordning göra vissa utbetalningar, som komma sjöfolket eller sjöfolkets efterlevande till godo. Jag syftar på de tonavgifter, som inbetalas till sjömanshusen. Detta är ju också något, som man får lov att hålla i minnet. Det kan ju hända att man inte tänker på saken, eftersom det inte står någonting därom i utlåtandet och på grund av att tonavgifterna inte skola komma pensionskassan till godo.

Det måste annars betecknas som ett mycket stort framsteg, när det nu utgående pensionsbeloppet på 135 kronor om året eller en temporär pension på 222 kronor för menig sjöman med ett slag höjes till en pension, som slutar på någonting mellan 600 och 700 kronor per år. Detta är ju inte så litet, men jag måste likväl hålla med herr Persson i Stockholm om att det naturligtvis kunde ha varit bättre. Men vad är det här i landet, som inte kunde ha varit bättre och som inte kunde ha varit sämre? Det föreliggande förslaget kunde även ha varit sämre. För sjöfolkets vidkommande ha ju avgifterna ökat med 5 procent. Tidigare betalade de en hyresavgift på 1 procent. Det är dock endast under några år, som sjöfolket har kunnat vara förvissat om att få någon ersättning eller någon valuta på ålderdomen av detta enprocentiga bidrag, som de betalat under alla år. Före 1939 förhöll det sig på det sättet, att de sjömän, som betalade in sitt enprocentsbidrag till sjömanshusen, aldrig kunde vara säkra på att få någonting tillbaka härav. Innan gratialen från sjömanshusen kunde utgå, måste det först prövas, huruvida vederbörande befann sig i torftiga omständigheter, och det kunde också hända, att sjömanshuskassan inte hade några pengar att lämna ut i understöd. Man kan sålunda säga, att det endast var ett fåtal av sjöfolket, som fick någonting tillbaka av det enprocentiga bidrag de betalade in. Sedan 1939 få de i alla fall valuta för de pengar de inbetala, och följaktligen är det lättare för dem att göra dessa inbetalningar.

Att den nu föreslagna pensionen inte stiger till högre belopp än i bästa fall mellan 600 och 700 kronor per år är beroende dels på att pensionsåldern är så lågt satt som till 55 år och dels på att en sjöman inte har samma avlöning under hela den tid, han är anställd inom yrket. Han har under den första tiden en väsentligt lägre lön. För de allra lägst betalda utgör den för närvarande omkring 40 kronor i månaden. De summor, som inbetalas vid unga år bli därför inte så stora, vilket medför, att det inbetalade beloppet då sjömannen uppnår 55 års ålder inte vuxit så mycket som om en högre lön hade utgått och alltså ett högre belopp hade kunnat inbetalas från början. Enligt nu gällande bestämmelser äro pensionerna så konstruerade, att den som väntar med att ta ut sin pension kommer i åtnjutande av ett något större pensionsbelopp beroende på hur lång tid han väntar. Detta blir inte förhållandet enligt det nu föreliggande förslaget. Om en sjöman nu väntar t. ex. i fem år med att taga ut sin pension, får han inte ett öre mer för det, utan han får precis samma belopp som eljest skulle ha utgått.

Det föreligger kanske inte någon anledning att fördjupa sig mera i detta förslag, ehuru väl det ur många synpunkter är mycket intressant och innebär en revolutionerande förändring i de förhållanden som tidigare varit rådande

Förslag till lag om avgifter för sjöfolks pensionering, m. m. (Forts.)
på detta område. Jag nöjer mig med vad jag här anfört och ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Persson** i Stockholm: Herr talman! Jag vill endast göra en liten invändning med anledning av vad herr Lindberg yttrade. För att rederiernas insats för sjömännens pensionering inte skall framstå såsom alltför snålt tilltagen, androg herr Lindberg, att rederierna även betala de s. k. tonavgifterna, vilka gå till sjömanshusen. Detta är riktigt, men jag vill påpeka, att om dessa avgifter inte skulle gå till sjömanshusen, skulle de dock inbetalas till statskassan. Dessa tonavgifter kunna väl därför icke betecknas såsom något bidrag, som har med frågan om sjöfolkets pensionering att göra.

I övrigt betraktar jag denna fråga ur den synpunkten, att sjöfolkets yrke är så riskfyllt, att det icke vore för mycket begärt, att staten ålade rederierna att pensionera sitt folk, åtminstone de av sina anställda, som ägna en stor del av sitt liv åt sjöfartsnäringen. Herr Lindberg sade också, att det nu råder goda konjunkturen för rederierna men att det under fredliga förhållanden inte är så fett för dem heller. Ja, vi befinna oss i alla fall i det läget, att det blir fett för dem som äro företagare under tider, då det blir svårare för andra. För övrigt har jag inte kunnat märka, att rederierna överhuvud taget skulle befinna sig i ett så svårt läge, att de inte skulle kunna orka med en utgift av detta slag. Det kanske beror på att jag inte varit i tillfälle att komma i så nära kontakt med rederierna som herr Lindberg, som kanske känner till den saken bättre. Jag har endast haft att taga ställning till de officiella uppgifter om driftsresultaten, som efter varje års slut lämnas i pressen eller på annat sätt offentliggöras. Utgående ifrån dem vidhåller jag min uppfattning, att staten skall ställa större krav på rederierna i det avseende det här gäller än som gjorts i det föreliggande utskottsförslaget.

Herr **Svedman**: Herr talman! Jag ber att få erinra, att om den på ett enhälligt sakkunnigutlåtande byggda, föreliggande propositionen utskottet haft samma uppfattning, som herr Lindberg nyss gav uttryck åt.

De fördelar, som genom det föreliggande lagförslaget bjudas sjömännen, äro avsevärt bättre än de ekonomiska förhållanden, under vilka de nu leva. Att en menig sjöman efter 180 månaders tjänstgöring i utrikes fart vid 55 års ålder garanteras en pension icke understigande 600 kronor om året torde få anses vara en skäligen och i varje fall avgjord förbättring i de nu rådande förhållandena.

Jag vill dessutom endast tillägga, att man väl icke i ett pensionsreglemente, som är avsett att gälla en lång tid framåt, kan inrycka bestämmelser baserade på en tillfällig högkonjunktur av den art, som rederierna nu kunna glädja sig åt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade pensionsbestämmelser för vissa barmorskor, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

*Motioner om
åtgärder till
förhindrande
av oskäligen
arrendesteg-
ring.*

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 37, i anledning av väckta motioner om åtgärder till förhindrande av oskäligen arrendestegring.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Nilson i Spånstad: Herr talman! Med anledning av andra lagutskottets yttrande över motionen nr 61 i andra kammaren skall jag be att få säga några ord.

Utskottet har i sitt yttrande sagt, att utskottet finner det lämpligast, att förslaget om ny arrendelagstiftning, vilket nu ligger för granskning hos lagrådet, såvitt möjligt avvaktas, innan åtgärder mot oskäligen arrendestegring vidtagas. I fortsättningen av sitt yttrande framhåller emellertid utskottet, att det är lämpligt att Kungl. Maj:t följer ärendet och, för den händelse förhållandena på detta område skulle nödvändiggöra ett ingripande före den nya arrendelagstiftningens genomförande, vidtager de åtgärder, som kunna anses erforderliga.

Jag har begärt ordet för att framhålla, att jag anser det synnerligen önskligt, att åtgärder vidtagas snarast möjligt. Visserligen är det sant, att det under nuvarande tid dess bättre inte förekommer alltför många arrendeöverlåtelser, men i många av de fall då överlåtelse sker, har det förekommit avsevärda stegringar av arrendeavgälderna, både i fråga om avgälder in natura och avgälder i penningar. Jag har under vintern fått en rad sådana exempel relaterade för mig, och jag skall här endast omnämna några fall, som hämtats från Östergötland. Här ha arrendeökningar med 50 till 100 procent förekommit 1943. Det är självklart, att dessa företeelser ha en klart inflationistisk karaktär, även om de inte äro av den art, att de direkt påverka levnadskostnadsindex' höjd. Exempelen från Östergötland äro inte enastående; samma tendens torde göra sig gällande över hela landet.

Jag måste i detta sammanhang beklaga, att arrendatorerna inte ha haft samma möjlighet att väcka det sociala samvetet hos myndigheterna och lagstiftarna som exempelvis hyresgästerna. Principen med avgäld för att hyra bostad och avgäld för att hyra jord torde vara tämligen densamma. Skillnaden är väl närmast den, att när det gällde de välorganiserade hyresgästerna gick det mycket lätt att genomföra som behöfvig ansedd skyddslagstiftning. För arrendatorerna är det inte så, och dock torde det i detta nu inte finnas någon grupp i samhället, som står så utan samhällets skydd som just arrendatorerna. Det har för att taga ett exempel under åren 1942 och 1943 förekommit, att storgodsägare vägrat sina småarrendatorer att anlita bistånd av biträde vid arrendekontraktens uppgörande. Vederbörande arrendatorer har förelagts ett kontrakt, ofta med förhöjt arrende, och fått det beskedet, att han har att välja mellan att skriva på eller överlämna arrendet till någon annan. Jag tror att sådana detaljer visa, att lagstiftning mot oskäligen arrendestegring inte bara är önskvärd utan synnerligen berättigad.

Herr talman! Jag har velat anföra detta för att understryka vikten av att Kungl. Maj:t följer denna fråga på sätt utskottet har framhållit i andra stycket av sin motivering, och jag slutar med att uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t skall finna, att detta verkligen inte är en fråga, som man kan skynda långsamt med.

Herr Hermansson: Herr talman! Det spörsmål, som behandlas i de föreliggande motionerna, utgör enligt min mening endast en mindre del av en mycket större och viktigare fråga. Någon oskäligen stegring av arrendeavgifterna torde nämligen knappast kunna förekomma, åtminstone icke

Motioner om åtgärder till förhindrande av oskäligen arrendestegring. (Forts.)
i någon större omfattning, om icke jordvärdena överhuvud taget samtidigt äro i rörelse uppåt. Det torde inte vara möjligt att i längden hindra, att utarrenderade jordbruksfastigheter åsättas alltför höga arrendepriiser, om priserna på jordbruksfastigheter, som köpas och säljas, tillåtas att gå i höjden hur mycket som helst på grund av tillfälliga konjunkturförändringar. Det råder ett oupplösligt sammanhang mellan jordbruksfastigheternas salupris och de arrendesummor, som betalas för den utarrenderade jorden. Om statsmakterna vilja skydda arrendatorerna mot uppskörtning från jordägarnas sida, så blir det nog ingen annan råd än att även vidtagna erforderliga åtgärder för att hindra en oskäligen stegring av jordbruksfastigheternas saluvärden. Detta hindrar emellertid icke, att man genom statsmakternas ingripande skulle kunna sätta en mer eller mindre *tillfällig spärr* för oskäligen stegring av arrendeavgifterna. Jag är för min del överens med motionärerna därom, att det ur sociala synpunkter måste betraktas såsom en mycket angelägen sak, att den konstlade högkonjunktur kriget och kristiden medfört för de svenska jordbrukarna icke bör få utnyttjas för att pressa upp arrendeavgifterna för fastigheter vilkas arrendekontrakt utlöpa under nu rådande kristid. Det bör betraktas såsom en viktig samhällsangelägenhet att tillse, att de arrendatorer som nu måste teckna nya kontrakt icke komma i den belägenheten, att de under en lång följd av år tvingas att betala arrendeavgifter som avsevärt överstiga det verkliga värdet.

Då det emellertid råder enighet mellan utskottet och motionärerna därom, att frågan om oskäligen arrendestegring bör behandlas i samband med det förslag till en ny arrendelag, som väntas komma att föreläggas riksdagen vid den planerade höstsessionen under innevarande år, och då herr Nilson i Spånstad icke framställde något yrkande, har jag ingenting mer att tillägga utöver vad utskottet framhållit i sitt utlåtande.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Thorell: Herr talman! Jag vill icke bestrida, att det ligger åtskilligt i de synpunkter, som motionärerna framfört. Det finns naturligtvis vissa undantagsfall. En del jordägare utnyttja dagens situation till att höja arrendena på ett sätt, som icke är önskvärt vare sig ur samhällets eller arrendatorernas synpunkt. Men denna fråga är nog icke så lätt att lösa, som motionärerna tänkt sig. Det är säkerligen också detta, som föranlett utskottet att stanna vid det resultat utskottet kommit till.

Att bestämma vad som kan vara en skäligen arrendehöjning och en oskäligen är mycket svårt utan en ganska ingående utredning. Vi få ju komma ihåg, att det är två parter saken gäller. Det är icke bara sådana godsägare, som herr Nilson närmast talade om, som ha gårdar utarrenderade, utan över hela landet finns det personer, som på gamla dagar arrenderat ut den gård de arbetat på kanske under hela sitt liv, och som skola leva på inkomsten av detta arrende. De ha det icke så fett under nuvarande förhållanden. Allting blir dyrare, och de se, att deras arrendatorer få mera betalt än förut för produkterna. De få dessutom vanligtvis vara med om att betala skatterna. Det är ju så sedan den 1 januari 1929, vill jag minnas, att skatterna skola betalas av ägaren i stället för av arrendatorn. Sedan dess ha i de flesta fall nya kontrakt ingåtts, och genom höjningen av skatterna under kristiden få de stark känning av skattebördan. Därtill kommer en annan sak. I motsats till vad förhållandet är många gånger just vid det slags arrenden herr Nilson talade om är det ofta så på de gårdar jag avser, att ägaren svarar för största delen av reparationerna, medan arrendatorn får stå för de minsta. Jordägaren får under alla förhållanden svara för nybyggnaderna. Som vi alla veta kosta både dessa och reparationerna mycket mera nu än de gjort tidigare. Vederbörande kunna icke ens under nuvarande

Motioner om åtgärder till förhindrande av oskäligen arrendestegring. (Forts.)
förhållanden låta bli att reparera åtminstone det allra nödvändigaste, och följden är, att de få vidkännas ganska ökade kostnader i detta avseende.

Jag håller därför före, att utskottets tanke att frågan icke skall lösas isolerad är riktig, och att en ny arrendelagstiftning måste komma till stånd. Hade det förra förslaget, vilket kom fram efter 1936 års arrendeutredning, varit en smula mera fasonligt, om jag så får säga, och icke så radikalt, att det av departementschefen ansågs icke kunna läggas till grund för ett lagförslag — jag förmodar, att det var anledningen till att ett lagförslag icke framlades — hade frågan kanske lösts tidigare och herr Nilsons i Spånstad och andra motionärers framstöt varit obehövlig.

Nu hoppas vi, att det nya förslaget — det är redan utarbetat, så vitt jag vet — kommer att skapa rättvisa åt båda parterna och icke, såsom det förra förslaget, endast åt den ena. I det jag uttrycker den förhoppningen ber jag, herr talman, att få instämma i det yrkande, som ställts om bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilson i Spånstad: Herr talman! Endast ett par ord i anledning av vad herr Thorell nyss yttrade.

Därvid måste jag till en början säga, att jag tror, att herr Thorell icke har tolkat motionärernas uppfattning rätt, om han menar att vi tänkt oss, att denna fråga tillhör de lättlösta. Vad som förevarit i denna kammare torde också ha givit vid handen, att den icke hör till de lättaste riksdagen har att göra med.

Herr Thorell framhöll vidare, att det icke bara är de av mig åsyftade storgodsägarna, som arrendera ut jord. Det är riktigt. I de fall jag känner till — och de äro rätt många — där andra jordägare upplåtit jord på arrende, föreligger det en väsentlig skillnad mellan dessa jordägare och storgodsägarna därutinnan, att de förra äro väsentligt mycket resonablare i fråga om arrendevillkoren. Det är icke för deras skull, som en ny arrendelagstiftning är så behövlig. Men det finns godsägare, som, för att taga ett exempel från Mellansverige, trots att ett juridiskt bildat ombud har laga fullmakt att företräda arrendatorerna, vägra att underhandla med någon annan än med småarrendatorerna direkt, och det är för sådana jordägars skull det behövs en ny arrendelag.

Sedan måste jag kanske också något korrigerera herr Thorells uppfattning om de kraftigt höjda skatterna, som jordägarna i allmänhet själva få vidkännas. Därvidlag föreligger det också en väsentlig skillnad mellan storgodsägarna och dem som tillfälligt arrendera ut jord. De senare få i allmänhet betala skatterna själva. Storgodsägarna använda i sina arrendekontrakt formuleringar, varigenom denna kostnad under sken av arrende vältras över på arrendatorerna.

För övrigt tror jag icke, att det är alldeles riktigt att tala om de höjda skatterna i detta sammanhang, ty de skatter, som enligt 1929 års lag åligga arrendatorn, äro som bekant de kommunala skatterna, och dessa kunna knappast sägas ha varit föremål för någon väsentlig stegring under de senaste åren, i synnerhet om man räknar med att vägs-katten kommit bort.

Vidare yttrades ej. Kammaran biföll utskottets hemställan.

§ 10.

Föredrogos vart efter annat andra lagutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning av väckt motion om viss komplettering av gällande rekvisitionslag; och

nr 39, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om inskränkning i rätten att återtaga avbetalningsgods från vissa värnpliktiga m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 40, i anledning av väckt motion om viss ändring i krigsfamiljebidragsförordningen.

*Motion om
viss ändring i
krigsfamilje-
bidragsförord-
ningen.*

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr Persson i Stockholm: Herr talman! Den av mig och herr Hagberg i Luleå väckta motionen syftar till att ernå ändring i det förhållandet, att myndigheterna av någon outgrundlig anledning icke med redan gällande lagbestämmelser anse hemortslönen skyddad mot utmätning. Det är närmast arbetsmarknadskommissionen som gett sådana anvisningar om tillämpningen av krigsfamiljebidragsförordningen, att därigenom möjliggöres införsel i hemortslön. Arbetsmarknadskommissionen säger i utsända anvisningar till tolkningen av familjebidragsförordningen följande: »Medan det i fråga om familjebidraget är stadgat, att dylikt bidrag icke kan överlåtas och heller icke tagas i mät, finns något sådant skydd icke stadgat beträffande hemortslön. Hemortslön som beviljas värnpliktiga av familjebidragsnämnden kan sålunda tagas i mät för t. ex. oguldna, till betalning förfallna skatter, och gäller detta såväl vanlig hemortslön som också retroaktiv hemortslön. Införsel kan också beviljas i hemortslön.»

När hemortslönen kom till, motiverades detta framförallt med önskvärdheten att få de många dåvarande bidragsformerna, såsom långtidsersättningen, semesterbidraget och skatteavdragen, sammanförda i ett bidrag, och därtill avsågs, att hemortslönen skulle vara en regulator som ur rättvisesynpunkt skulle förstärka familjepeningen allt efter tjänstgöringstidens längd. Detta kommer också till uttryck i hemortslönens konstruktion med stigande belopp allt efter antalet tjänstgöringsdagar — ett förhållande som naturligtvis är orsakat av medvetandet om att ju längre tjänstgöringstiden är desto mera försämrades de inkallades ekonomiska förhållanden. Hemortslönens karaktär och uppgift sammanfalla i det allra väsentligaste med familjebidraget. Det är blott namnet som påminner om lön.

Men även om man skulle ställa sig på den reellt oriktiga ståndpunkten, att hemortslönen är att betrakta som regelrätt lön, återstår att förklara, varför dessa inkallade skola vara skyddade två månader efter tjänstgöringstidens slut mot införsel i lön, när det gäller sådan lön som de förvärvat i civilt arbete, men hemortslön skall kunna vara föremål för införsel. Det är riktigt, att det i 1942 års krigsfamiljebidragsförordning icke stadgats något förbud mot utmätning av hemortslön; men i förordningen av den 17 november 1939 om inskränkning i rätten till indrivning av utskylder finns heller intet undantag för viss inkomst, således icke heller för hemortslön. Det oaktat har emellertid arbetsmarknadskommissionen utgivit de tolkningsföreskrifter, som jag citerar. Nog förefaller det mig, som om man skulle ha möjlighet att åstadkomma ändring i fråga om dessa tolkningsföreskrifter utan att tillsätta särskilda sakkunniga.

Nu har emellertid utskottet varit rätt så välvilligt i sin inställning till motionen, och den översyn, som man nu håller på med, är igångsatt efter den tidpunkt, då vår motion väcktes. Under sådana förhållanden, herr talman, har jag icke anledning att framställa något yrkande.

Motion om viss ändring i krigsfamiljebidragsförordningen. (Forts.)

Fröken **Hesselgren**: Herr talman! Då här icke gjorts något yrkande, är det ju egentligen onödigt att taga upp frågan. Jag skulle emellertid vilja säga, att det via länsstyrelserna skickats ut anvisningar, enligt vilka man skall fara varsamt fram, när det gäller denna sak. Det är tydligt, att man icke är alldeles på det klara med, hur det hela skall ordnas. Därför är det att hälsa med tillfredsställelse, att en utredning kommer till stånd. Detta är också en av anledningarna till att utskottet för sin del icke tagit upp frågan till realbehandling.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Håstad**: Herr talman! Jag skulle bara vilja lämna ett par sakuppgifter med anledning av det yttrande, som min bänkkamrat nyss hade. Herr Persson påstod, att det skulle ha varit arbetsmarknadscommissionen, som på eget bevåg i sina anvisningar angående tolkningen av krigsfamiljebidragsförordningen kommit på idén att göra hemortsrättslönen utmätningsbar. Rätta förhållandet är — och det bör komma till protokollet — att det var försvarsministern, som i fjolårets proposition angående revision av krigsfamiljebidragsförordningen gjorde ett uttalande, enligt vilket hemortslönen skulle vara exigibel. Andra lagutskottet liksom riksdagen anslöt sig enhälligt till detta uttalande.

Herr Persson framhöll vidare, att man måste vara förvånad över att hemortslönen skulle vara exigibel, om man tänkte på ursprunget till denna lön. Just om man tänker på ursprunget kan man dock icke bli förvånad, oavsett vilken uppfattning man eljest må ha om saken. Det var ändå så, att hemortslönen ersatte semesterersättningen, långtidsersättningen och skattebidraget. Det sistnämnda hade ju tillkommit precis för samma syfte som man vill nå genom exigibiliteten hos hemortslönen. Även långtidstillägget kunde bli föremål för införsel eller var i vart fall inte undantaget därifrån. Här föreligger alltså en direkt succession.

I själva sakfrågan vill jag endast säga, att lika naturligt som jag tycker det är, att hemortslönen delvis kan komma att användas för skatteändamål som en avlösare av det gamla skattebidraget, lika naturligt finner jag det, att myndigheterna icke skola »klå de värnpliktiga in på bara kroppen» utan gå försiktigt fram. I Stockholms stad, där jag sitter i familjebidragsnämnden, ha vi sökt att med överståthållarämbetet komma till den uppgörelsen, att man på sin höjd tager 50 % av hemortslönen. Jag vill dock tillägga, att det icke är familjebidragsnämnderna, som ha att avgöra dessa saker, utan de exekutiva myndigheterna, som därvid skola följa samma principer som eljest gälla för införsel.

Herr **Persson** i Stockholm: Herr talman! Det är möjligt, att arbetsmarknadscommissionen kan finna stöd i något uttalande från försvarsministern. Men är så fallet, stå såväl arbetsmarknadscommissionens anvisningar som försvarsministerns uttalande i motsättning till förordningen av den 17 november 1939 om inskränkning i rätten till indrivning av utskylder.

Vad anledningen till min förvåning beträffar vill jag säga, att trots de invändningar herr Håstad gjorde kvarstår väl rätten att bli förvånad över det förhållandet, att man vill skydda de värnpliktigas avlöning mot införsel två månader efter tjänstgöringstidens slut, om lönen är förvärvat i civilt arbete, men att man vill utlämna hemortslönen, som förvärvats under tjänstgöringstiden i militär tjänst. Det finns ingen konsekvens i ett sådant förfaringsätt.

Herr **Håstad**: Herr talman! Det står ju fast, att hemortslönen har tillkommit bl. a. för att vara ett medel för de inkallade att kunna avbetala skat-

Motion om viss ändring i krigsfamiljebidragsförordningen. (Forts.)
terna. Då skulle det vara synnerligen egendomligt, om man skulle låta denna hemortslön alldeles bli fritagen, när det gäller att utmäta inkomst. Den har också lagts på de övriga, i föl avsevärt höjda men inte exigibla familjebidragen. Jag kan därför fortfarande icke förstå, att herr Persson på något sätt kan vara förvånad.

För övrigt bör i sanningens namn sägas, att många inkallade numera, efter de ändringar i krigsfamiljebidragsförordningen som trätt i kraft definitivt den 1 mars i år, fått det så bra, att hemortslönen är ett tillskott, som bör komma till ifrågavarande användning. Jag skulle tro, att många inkallade nu få full kompensation, åtminstone om familjen är större.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av väckt motion angående beredande av representation i riksdagen åt de stora ekonomiska närings- och fackorganisationerna;

nr 13, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i riksdagens arbetsformer; och

nr 14, i anledning av väckt motion angående revision av grundlagarnas bestämmelser om beskattning, statsreglering och därmed sammanhängande ämnen m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av tandläkarinstitutet m. m.;

nr 147, i anledning av väckta motioner angående åtgärder för främjande av medicinsk forskning m. m.;

nr 148, i anledning av väckta motioner angående anslag till inspelning av en undervisnings- och upplysningsfilm i medborgarkunskap;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statliga åtgärder för tryggande av vedproduktionen m. m.;

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till kristidsnämndernas verksamhet;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1943/44 till riksförsäkringsanstalten;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till bidrag till sjukkassor m. m.;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till det civila luftskyddet;

nr 154, i anledning av väckta motioner angående åtgärder för hemsyster-verksamhetens främjande;

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1943/44 till fiskehamnsarbeten m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv för statens vattenfallsverks räkning av viss vattenrätt i Skellefte älv; och

nr 157, i anledning av väckta motioner om nya direktiv för Djurgårdskommissionen m. m.;

Andra kammarens protokoll 1943. Nr 22.

sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till hovrätterna, häradsrätterna och vattendomstolarna, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 3, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till Häradsrätterna: Reseersättningar till nämndemän m. m., dels ock en väckt motion;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken i 1734 års lag, m. m.; och

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förberedande åtgärder för inrättande av en hovrätt för Nedre Norrland;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 34, i anledning av väckta motioner om rätt att använda statsobligationer såsom betalningsmedel vid erläggande av skatt till staten;

nr 35, i anledning av väckta motioner om rätt i vissa fall för värnpliktiga till anstånd i avseende å indrivning av dem påförda skatter; och

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1943, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av väckta motioner om revision i visst syfte av stadsplanelagstiftningen;

nr 41, i anledning av väckta motioner angående viss ändring av lagen om sterilisering; och

nr 42, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser angående utlännings tagande eller kvarhållande i fängsligt förvar;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293);

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 24 mars 1942 (nr 128) om förbud mot bebyggelse till hinder för försvaret;

nr 43, i anledning av väckta motioner angående förslag till ny vägtrafikstadga; och

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering; samt

jordbruksutskottets memorial och utlåtanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadsstyrelsens delfond;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till Veterinärinrättningen i Skara;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för undersökningar rörande förbättrad vattenavrinning från Ringsjön i Malmöhus län;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överenskommelse om leverans av mul- och klövsjukevaccin från Danmark till Sverige;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa lektorsprebendefastigheter;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av kronotorp å vissa kronoparker m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

- nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående det statsunderstödda bekämpandet av smittsam kastning hos nötkreatur;
nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till särskilda åtgärder för främjande av skogsbrandskyddet;
nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avtal rörande gruvskogarna i riket jämte i ämnet väckta motioner;
nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.; och
nr 53, angående kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till upplysningsverksamhet rörande forsknings- och försöksarbetet på jordbrukets område.

§ 13.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 285, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om rätt att använda sackarin vid tillverkning av maltdrycker av andra klassen;

från första lagutskottet:

nr 268, i anledning av väckt motion angående viss ändring av stadsplane-lagen; samt

från andra lagutskottet:

nr 282, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förlängd giltighet av gällande indelning i ortsgupper jämlikt lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering;

nr 283, i anledning av väckt motion angående rätt för fattig, å sanatorium vårdad lungsjuk att för personligt bruk uppbära del av sjukpension, m. m.; och

nr 284, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i förordningen om mödrahjälp.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

§ 15.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Andersson* i Vigelsbo *m. fl.*, nr 445, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 283, angående anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.; samt

herrar *Larsson* i Karlstad och *Hedlund* i Östersund, nr 446, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 293, med förslag till förordning angående dyrtidstillägg åt vissa ersättningstagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12.57 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Tisdagen den 8 juni.

Kl. 4 e. m.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 2 innevarande juni.

§ 2.

Föredrogos var efter annan följande på kammarens bord liggande motioner; och remitterades därvid:

till statsutskottet motionen nr 445 av herr *Andersson* i Vigelsbo *m. fl.*; samt till behandling av lagutskott motionen nr 446 av herrar *Larsson* i Karlstad och *Hedlund* i Östersund.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 12—14, statsutskottets utlåtanden nr 146—157, sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtanden nr 2—5, bevillningsutskottets betänkanden nr 34—36, första lagutskottets utlåtanden nr 40—42, andra lagutskottets utlåtanden nr 41—44 samt jordbruksutskottets memorial och utlåtanden nr 43—53.

§ 4.

Herr **andre vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren ville besluta, att två gånger bordlagda ärenden å morgondagens föredragningslista skola uppföras i följande ordning, nämligen först jordbruksutskottets utlåtanden och memorial nr 43—53 samt därefter övriga ärenden i den ordning, i vilken de finnas upptagna på dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 5.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 269, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1943/44 till ersättning till postverket för befordran av tjänsteförsändelser m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 270, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående elektrifiering av järnvägslinjen Östersund—Storlien jämte i ämnet väckta motioner;

nr 271, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av Karlshamn—Vislanda—Bolmens järnväg m. m.;

nr 272, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överenskommelse med Vänersborgs stad om reglering av vissa brofrågor m. m.;

nr 273, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till telefonstationsbyggnader i Hässelby villastad och i Lännersta;

nr 275, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad organisation av det centrala sjukhusarkivet m. m.;

nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till August Abrahamsons stiftelse för slöjdläro- och utbildning;

nr 277, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till förlossningsvården samt den förebyggande mödra- och barnvården;

nr 278, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överskridande av viss anslagspost i envar av de för riksförsäkringsanstalten, för länsstyrelserna, för landsfiskalerna m. fl., för poliskåren i Boden samt för luftskyddsinspektionen fastställda avlöningsstaterna;

nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till statens hyresråd;

nr 280, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till utbyggande av karolinska sjukhuset m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 281, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till barnavårdsnämnderna för bidragsförskott; och

nr 287, i anledning av väckta motioner om anslag för budgetåret 1943/44 till insamlande och bearbetande av uppgifter angående de lungsjukas levnadsförhållanden i Sverige.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Bergström m. fl.*, nr 447, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 302, angående Skånska pansarregementets förläggning m. m.;

herr *Severin* i Stockholm *m. fl.*, nr 448, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 309, med förslag till förordning om viss skattefrihet för krigsrisker-sättning till sjömän;

herr *Werner*, nr 449, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 323, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser beträffande taxering för inkomst av under år 1943 stormfällad skog;

herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*, nr 450, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 291, med förslag till lag om dyrtidstillägg under budgetåret 1943/44 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m.;

herr *Persson* i Stockholm *m. fl.*, nr 451, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 320, med förslag till lag angående begränsning av dyrtidstillägg å lön och pension, m. m.; och

herr *Senander m. fl.*, nr 452, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 243, angående anslag till förbättrande av bostadsförhållandena.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.08 e. m.

In fidem
Sune Norrman.